

ACADEMIA DE STUDII ECONOMICE DIN MOLDOVA

**Cu titlu de manuscris:
CZU: 336.225.673:336.22(478)(043)**

ȘARGU NICU

**IMPLICAȚIILE CONTROLULUI FISCAL ÎN EFICIENTIZAREA
SISTEMULUI FISCAL AL REPUBLICII MOLDOVA**

SPECIALITATEA 522.01. FINANȚE

Rezumatul tezei de doctor în științe economice

CHIȘINĂU, 2024

Teza a fost elaborată în cadrul Școlii Doctorale
a Academiei de Studii Economice din Moldova

Conducător științific:

COBZARI Ludmila, doctor habilitat în științe economice, profesor universitar, specialitatea științifică 522.01. Finanțe, Academia de Studii Economice din Moldova

Comisia de Susținere Publică a tezei de doctorat:

1. **SECRIERU Angela**, doctor habilitat în științe economice, profesor universitar, specialitatea științifică 522.01. Finanțe, ASEM - *Președinte*
2. **COBZARI Ludmila**, doctor habilitat în științe economice, profesor universitar, specialitatea științifică 522.01. Finanțe, ASEM - *secretar științific*
3. **BOSTAN Ionel**, doctor, profesor universitar, specialitatea științifică Audit Financiar, Universitatea Ștefan cel Mare din Suceava, Romania - *Referent oficial*
4. **ULIAN Galina**, doctor habilitat în economie în științe economice, profesor universitar, specialitatea științifică 522.01. Finanțe, USM- *Referent oficial*
5. **CHICU Nadejda**, doctor în economie, conferențiar universitar, specialitatea științifică 522.01. Finanțe, ASEM- *Referent oficial*

Susținerea tezei va avea loc la data de **18.10.2024**, ora 10.00 în ședința Comisiei de Susținere Publică a tezei de doctor din cadrul Academiei de Studii Economice din Moldova, pe adresa: MD – 2005, Republica Moldova, mun. Chișinău, strada Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61, bloc A, etajul 3, Sala Senatului.

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Științifică a Academiei de Studii Economice din Moldova și pe pagina web a ANACEC (www.cnaa.md)

Rezumatul a fost expediat la data de 18.09.2024

Președintele Comisiei de Susținere Publică:

Doctor habilitat în științe economice,
profesor universitar

SECRIERU Angela

Conducător științific:

Doctor habilitat în științe economice,
profesor universitar

COBZARI Ludmila

Autor:

ȘARGU Nicu

© ȘARGU NICU, 2024

CUPRINS

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII.....	4
CONȚINUTUL TEZEI	7
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI.....	23
BIBLIOGRAFIE	26
LISTA LUCRĂRILOR ȘTIINȚIFICE ALE AUTORULUI PUBLICATE LA TEMA TEZEI.....	26
ADNOTARE	28
ANNOTATION.....	29
АННОТАЦИЯ	30

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei de cercetare și importanța problemei abordate rezidă din importanța controlului fiscal din diverse perspective, subliniind rolul acestuia în asigurarea stabilității economice, în promovarea echității fiscale și în asigurarea sustenabilității finanțelor publice. Implicațiile și rolul controlului fiscal la administrarea fiscală eficientă, permite colectarea veniturilor fiscale și menținerea echilibrului bugetar. Prin menținerea unui control fiscal strict, guvernele pot obține condiții mai favorabile pe piețele internaționale de împrumut dar și menținerea încrederii investitorilor în economia unei țări. Controlul fiscal nu se referă doar la colectarea de venituri, fiind implicat în supravegherea utilizării eficiente a fondurilor publice în conformitate cu prioritățile strategice ale statului; în gestionarea cheltuielilor publice și în stabilirea unei politici fiscale corecte.

Esența controlului fiscal este determinată de prevenirea deficitelor bugetare excesive care pot duce la acumularea nesustenabilă a datoriei publice, de necesitatea evitării crizelor economice și financiare, dar și de asigurarea rezilienței economice. Controlul fiscal este un instrument de administrare fiscală care contribuie la asigurarea stabilității macroeconomice.

Eficientizarea sistemului fiscal prin intermediul unui control fiscal adecvat, devine esențială pentru asigurarea colectării corecte și echitabile a veniturilor fiscale, reducerea evaziunii fiscale și dezvoltarea climatului general de afaceri. Mai mult, în contextul global al schimbărilor tehnologice accelerate, controlul fiscal trebuie să țină pasul cu noile provocări și oportunități care țin de optimizarea administrației fiscale și a sistemului fiscal în ansamblu.

Dezvoltarea și implementarea de politici fiscale bine adaptate la specificul Republicii Moldova prin prisma conformării cu angajamentele asumate prin Acordul de Asociere reprezintă o problemă primordială a organelor administrării fiscale. Din momentul semnării Acordului de Asociere dintre Republica Moldova cu UE în iulie 2014, armonizarea și aplicarea unui sistem de administrare fiscală conform standardelor europene devine un obiectiv asumat. În acest context autoritățile naționale prin intermediul Guvernului Republicii Moldova au prezentat mai multe rapoarte privind mersul aplicării acordului de asociere, urmat de mai multe procese de reformă privind reglementarea facilităților fiscale în vederea alinierii cadrului național potrivit angajamentelor asumate prin Acordul de Asociere. În 22 iunie 2022 țara noastră a căpătat statut de țară candidată la UE, iar în decembrie 2023 liderii UE au decis să deschidă negocierile de aderare a Republicii Moldova la UE, fapt ce implică un nou set de obligații privind reformele și modificările sistemelor de administrare financiară și fiscală.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor cercetării.

Situația actuală a procesului de control fiscal este caracterizată de o serie de evoluții și provocări care reflectă transformările economice, tehnologice și sociale din ultimii ani. Tehnologiile digitale, au devenit un element esențial în procesul de control fiscal.

Prin urmare, sistemele informaționale îmbunătățesc semnificativ eficiența și transparența procesului de administrare fiscală și permit mai multor instituții internaționale de renume să realizeze studii și cercetări privind controlul fiscal, monitorizarea nivelului de conformare fiscală și combaterea evaziunii fiscale. Instituțiile cum ar fi Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică; Fondul Monetar Internațional; Banca Mondială; Comisia Europeană; Institutul Internațional pentru Administrare Fiscală și Vamală; Organizația Națiunilor Unite; Organizația Mondială a Comerțului realizează studii, analize, rapoarte statistice, în scopul dezvoltării unor politici fiscale eficiente și pentru perfecționarea practicilor de control fiscal la nivel global. Astfel eforturile depuse, asigură nivelul de conformare fiscală și consolidează acțiunile de combatere a evaziunii fiscale.

Gradul de studiere a temei de cercetare. Comunitatea științifică a fost și este preocupată de subiectul administrării fiscale. Studiile din domeniu investighează o gamă variată de aspecte cu privire la administrația fiscală, controlul fiscal și eficiența sistemului fiscal, oferind perspective teoretice și empirice semnificative în acest domeniu. Constatăm că autorii autohtoni preocupați de domeniul administrării fiscale sunt orientați pe așa domenii precum finanțe, contabilitate, drept, management, etc.

Studii și cercetări privind aspectele fiscale se regăsesc și în alte contexte internaționale. De exemplu, studiul lui Alsharari N.M. și Abougamos H. [5] se concentrează pe impactul reformelor fiscale și publice asupra structurii și eficienței sistemului fiscal, evaluând modul în care aceste reforme influențează sistemul fiscal. Raudla R. și Douglas J.W., 2022 [144] analizează relația dintre controlul și flexibilitatea bugetară și impactul acestora asupra execuției bugetare și eficiența sistemului fiscal. În același timp, studiul lui Danescu T. și coautorii, 2011 [56] examinează controlul intern și buna guvernare, inclusiv evaluarea eficacității măsurilor de control intern și contribuția acestora la creșterea integrității și transparenței sistemului fiscal. Tsindeliani I. [183] și alții în 2021 analizează sustenabilitatea financiară a sistemului fiscal, identificând direcțiile necesare pentru asigurarea acesteia. Steshenko J.A. și Tikhonova A.V., 2018 [170] propun abordări integrate pentru evaluarea eficacității stimulentele fiscale și identificarea practicilor eficiente pentru progresul sistemului fiscal. Studiul lui Străpuc C. [172] se concentrează pe această tematică prin

identificarea și evaluarea riscurilor fiscale, contribuind astfel la ajustarea proceselor de control fiscal și la creșterea eficienței sistemului fiscal.

Lucrările ce aduc contribuții semnificative la fundamentarea teoretică a conceptelor sistemului fiscal al Republicii Moldova includ manuale și monografiile orientate pentru domeniul profesional, de studii și cercetare, mediul de afaceri, etc. Cele mai relevante aspecte privind cercetarea în cauză le regăsim la autorii Manole T.[127], Cobzari L. Kuzmina O., Moraru T. [40], Balaban E[13]., Ulian G.[184], Hîncu R [85, 87]., Manoli M., Zlatina N.[128], etc.

Studii și articole recente aduc în discuție o varietate de aspecte cu referire la administrarea și eficiența fiscală în Republica Moldova. Autorii investighează impactul guvernării întreprinderilor publice asupra stabilității financiare și a rezilienței economice, oferind o perspectivă asupra contribuției acestor aspecte la eficiența și sustenabilitatea sistemului fiscal, precum cele ale autorilor Berghe N. [18, pag. 354], Timuș A. și Cociug V. [179, pag. 58], Graur A. [83, pag. 217], Casian A.[33], Stratan A., Gutium T., Șavga L. [174], Noroc D.[138]. Studiul realizat de Stratan A. și Calmîc O. [173] examinează progresele și provocările în evoluția competitivității economice a Republicii Moldova în care autorii analizează evoluția economică a țării și identifică aspectele care influențează competitivitatea sa în contextul globalizării, oferind o perspectivă asupra implicării acestor factori în eficientizarea sistemului fiscal. Aceste studii contribuie la înțelegerea complexă a diverselor aspecte ale sistemului fiscal și la identificarea direcțiilor pentru perfecționarea acestuia în Republica Moldova.

Domeniul de cercetare este determinat de necesitatea determinării implicațiilor controlului fiscal în eficientizarea sistemului fiscal.

Obiectul de cercetare îl reprezintă controlul fiscal și eficientizarea sistemului fiscal al Republicii Moldova; analiza impactului controlului fiscal asupra sistemului fiscal, evaluarea eficienței și eficacității acestuia, precum și identificarea punctelor tari și slabe ale sistemului fiscal și a mecanismelor de fortificare a acestora.

Scopul lucrării: îl constituie identificarea modalității implicației controlului fiscal în eficientizarea sistemului fiscal al Republicii Moldova prin explorarea aspectelor conceptuale, metodologice și practice ale controlului fiscal și modul în care acesta poate influența performanța sistemului fiscal național.

Obiectivele cercetării: Obiectivele principale ale tezei sunt structurate în:

- concretizarea și analiza conceptelor, etapelor, formelor și proceselor care stau la baza controlului fiscal în Republica Moldova;
- identificarea și argumentarea principalelor abordări utilizate în evaluarea eficienței sistemului fiscal;
- stabilirea și interpretarea cadrului legislativ și normativ în domeniul controlului fiscal;
- determinarea componentelor cheie pentru un sistem fiscal eficient;
- stabilirea ariilor de performanță în cadrul sistemului fiscal din Republica Moldova folosind Metoda 1 (M1) sau Metoda 2 (M2) TADAT „Tax Administration Diagnostic Assessment Tool”;
- evaluarea impactului controlului fiscal asupra sistemului fiscal al Republicii Moldova în baza analizei controalelor fiscale efectuate de Serviciul Fiscal de Stat;
- identificarea punctelor tari și slabe ale sistemului de control fiscal din Republica Moldova și modul în care controlul fiscal influențează colectarea veniturilor fiscale, reducerea evaziunii fiscale și a corupției, precum și creșterea transparenței și eficienței administrației fiscale;
- identificarea aspectelor care funcționează eficient în cadrul controlului fiscal, precum și a lacunelor și dificultăților întâlnite în realizarea acestuia;
- elaborarea unui set de indicatori pentru analiza complexă a implicației controlului fiscal asupra sistemului fiscal (generic – fiscalității);
- formularea de recomandări pentru dezvoltarea și perfecționarea controlului fiscal.

Sinteza metodologiei de cercetare și justificarea metodelor de cercetare alese

Cercetarea în domeniul implicațiilor controlului fiscal a presupus o abordare structurată și metodică, care să permită identificarea, analiza și optimizarea proceselor și strategiilor de control fiscal în scopul eficientizării sistemului fiscal existent. Realizarea cercetării în sine a condus la parcurgerea anumitor etape:

Identificarea problemei de cercetare bazată pe analiza literaturii existente, teoriilor (teoria fiscalității, teoria controlului fiscal, teoria eficienței fiscale), conceptelor și metodelor recunoscute în domeniul fiscalității și al administrației fiscale, pentru a identifica eventualele lacune sau aspecte neabordate.

Stabilirea obiectivelor și ipotezelor pe baza problemei identificate. Au fost stabilite obiective pentru evaluarea performanței sistemului fiscal cu implicațiile unor practici de control fiscal eficient; analiza SWOT a procesului de control fiscal și identificarea factorilor care influențează conformitatea fiscală; evaluarea eficienței implicațiilor controlului fiscal în colectarea veniturilor fiscale.

Elaborarea metodologiei. Pentru atingerea obiectivelor a fost abordată o metodologie bazată pe o combinație a metodelor cantitative (prin analiza datelor fiscale, rapoartelor de analiză și datelor statistice) și calitative

(chestionarul, interviul, observația) pentru a obține rezultate mai relevante în stabilirea perspectivelor de obținere a eficienței și performanței sistemului fiscal.

Colectarea și analiza datelor. Metodele și tehnicile de cercetare selectate au permis, colectarea datelor necesare pentru a asigura relevanța și fiabilitatea rezultatelor cercetării. Datele colectate au fost organizate și prelucrate folosind instrumente și tehnici, în funcție de metodologia aleasă

Formularea concluziilor. Teoriile, conceptele și metodele utilizate sunt integrate și aplicate în mod corespunzător în cercetare pentru a susține argumentele și concluziile lucrării și pentru a furniza o analiză riguroasă și relevantă în contextul cercetării privind implicațiile controlului fiscal în eficientizarea sistemului fiscal al Republicii Moldova.

Noutatea și originalitatea științifică a lucrării Argumentarea științifică a cercetării s-a efectuat pe baza situației specifice din Republica Moldova care vizează controlul fiscal și eficientizarea sistemului fiscal.

Cele mai semnificative rezultate în susținerea noutății științifice sunt:

- stabilirea unui set de indicatori privind estimarea eficienței sistemului fiscal, care vor permite identificarea priorităților strategice în materie de politică și administrare fiscală;
- stabilirea unui set de indicatori ai eficienței implicației controlului fiscal asupra sistemului fiscal, ce permit stabilirea efectelor de randament valoric și general;
- concretizarea conceptului de eficiență a sistemului fiscal în baza indicatorilor propuși pentru determinarea implicației controlului fiscal asupra sistemului fiscal;
- determinarea și stabilirea componentelor-cheie ale controlului fiscal care participă la crearea unui sistem fiscal eficient;
- determinarea impactului controlului fiscal asupra nivelului de conformare fiscală a contribuabililor ce demonstrează eficacitatea controalelor fiscale în colectarea veniturilor fiscale și prevenirea evaziunii;
- determinarea elementelor vulnerabile ale sistemului de control fiscal din Republica Moldova care facilitează orientarea și concentrarea corectă pe punctele slabe, pentru eliminarea acestora și asigurarea performanței administrării sistemului fiscal;
- formularea recomandărilor, adaptate la contextul actual, cu care se confruntă Serviciul Fiscal de Stat în vederea elaborării de orientări practice și fezabile pentru autoritățile fiscale în contextul armonizării cadrului legislativ național Directivelor Uniunii Europene.

Problema științifică importantă soluționată constă în identificarea noilor elemente de influență prin care controlul fiscal poate contribui la eficientizarea sistemului fiscal al Republicii Moldova aplicând modelul de corelare a factorilor de influență a performanței sistemului fiscal prin implicațiile controlului fiscal, fapt ce va permite stabilirea corectă a obiectivelor de monitorizare și evaluare a performanței fiscale. Astfel, se va asigura o implementare mai eficientă a strategiilor fiscale și se va contribui la dezvoltarea unui mediu fiscal mai echitabil și competitiv.

Valoarea teoretică a cercetării. Sistematizarea cercetărilor științifice din lucrare au permis: extinderea și aprofundarea cunoștințelor teoretice în domeniul fiscalității prin analiza critică a teoriilor existente și a conceptelor aplicate în controlul fiscal și eficientizarea sistemului fiscal; reformularea sistemului operațional în baza comentării critice și analizei cadrului legal relevant pentru controlul și sistemul fiscal; elaborarea și definirea unui set de indicatori pentru analiza complexă a implicației controlului fiscal asupra sistemului fiscal; adaptarea aspectelor teoretice la contextul specific al Republicii Moldova, furnizând astfel o bază teoretică relevantă pentru luarea deciziilor și elaborarea politicilor fiscale în țară.

Valoarea aplicativă a cercetării constă în utilizarea rezultatelor și concluziilor studiului pentru consolidarea practicilor și politicilor fiscale în Republica Moldova, oferind informații relevante autorităților fiscale, guvernului și altor decidenți politici pentru înțelegerea și formularea de politici eficiente în controlul fiscal și sistemul fiscal.

Aprobarea rezultatelor investigației. Rezultatele cercetărilor au fost prezentate la manifestările științifice naționale și internaționale: Proceedings of the International Conference Digital Age: Traditions, Modernity and Innovations (ICDATMI 2020), articolul The Concept of Taxation and Its Role in an Economic Society Within the Context of Globalization; International Scientific-Practical Conference Global Economic Challenges: the Main Socio-Economic Directions of Development in the Post-Conflict Territories”, May 6, 2021, Bacu; Основные задачи финансового управления в деятельности правительства на период 2020-2023 гг; Simpozionul Științific Internațional al Doctoranzilor "Tendințe contemporane ale dezvoltării științei: viziuni ale tinerilor cercetători", 15 iunie 2021, Chișinău, INCE, articolul Obiectul controlului fiscal operativ și procedura de examinare a încălcărilor stabilite în cadrul controlului; Conferința Științifică Internațională "Development through research and innovation", Ediția 2, din 27 august 2021, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova ASEM; articolul Mechanisms and particulars of carrying out fiscal controls in the territory of European Union countries; Proceedings of the 3rd International Scientific Conference on Sustainable Development (ESG 2022), St. Petersburg 2022, articolul Analysis of the Estimation and Impact Methodology of Tax Evasion for Industrial Entities; VII.

International Applied Social Sciences Congress - (C-IASOS – 2023) Valletta –Malta. 13-15 noiembrie 2023, Valletta. Ankara: articolul Optimization of fiscal incentives on sustainability of buoyancy and tax elasticity in the Republic of Moldova. Aprobarea practică a rezultatelor cercetării este confirmată de Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării al Republicii Moldova și Asociația Auditorilor și Contabililor Profesioniști din Republica Moldova, care au evaluat semnificația studiului realizat.

Structura tezei. Teza a fost configurată din introducere, trei capitole, concluzii și recomandări, bibliografie, anexe.

Cuvintele cheie: control fiscal, administrare fiscală, legislație fiscală, aria de performanță, indicatori de performanță, eficiența sistemului fiscal, venituri fiscale, contribuabili, indicatori de eficiență.

CONȚINUTUL TEZEI

Capitolul 1. *Aspecte conceptuale cu privire la controlul fiscal, conceptul și instrumentele de evaluare a eficienței sistemului fiscal* reflectă studiul empiric al, obiectivelor, etapelor, formelor și proceselor privind controlul fiscal, conceptul și abordările privind evaluarea eficienței sistemului fiscal precum și fundamentele teoretice și aplicarea practică a acestora. În acest capitol sunt expuse detaliat subiecte precum: noțiuni ale administrației fiscale, controlul fiscal, sistemul fiscal, etc.

Necesitatea controlului fiscal derivă din nevoia de a verifica, supraveghea și lua măsuri corective în privința constatării, stabilirii și colectării impozitelor și taxelor datorate statului pentru a acoperi nevoile publice [1].

Misiunea principală a oricărei administrații fiscale constă în „colectarea corectă a impozitelor, taxelor și altor contribuții datorate de contribuabili bugetului public, cu un minim de costuri atât pentru administrație, cât și pentru contribuabili” [11]. **Administrația fiscală** are rolul de a asigura aplicarea și respectarea legislației financiar-fiscale de către contribuabili, iar în acest context, controlul poate fi definit ca „o funcție a administrației fiscale” [3]. **Controlul** este definit ca „un factor care contribuie la menținerea activității într-o stare normală, la rezolvarea inteligentă și competentă a problemelor legate de dezvoltarea și modernizarea economică, în condiții de eficiență reală” [4]. **Controlul fiscal** servește ca „instrument la îndemâna puterii publice pentru a asigura formarea veniturilor publice din surse fiscale, precum și pentru a identifica și corecta omisiunile, subevaluările sau erorile în impozitare” [5]. Organizat în cadrul Ministerului Finanțelor, controlul fiscal dispune de organe fiscale la nivel teritorial și local.

În vederea exercitării oricărei forme de control, este esențial să existe un cadru organizatoric precis și substanțial, precum și un sistem legislativ-normativ clar și concis, care să cuprindă în principal:

1. Obiectul controlului, ce constă în „examinarea modului în care se implementează sau s-a implementat programul anticipat, precum și în evaluarea respectării principiilor stabilite, cu scopul de a identifica erorile, abaterile, lipsurile și deficiențele, în vederea remedierii acestora și prevenirii lor în viitor” [6].

2. Funcțiile specifice ale controlului, ce au rolul de „a menține direcțiile de acțiune în limitele unor parametri bine stabiliți și de a identifica factorii care pot perturba sau accelera desfășurarea activităților, în scopul promovării celor care au efecte pozitive asupra eficienței tuturor activităților” [7].

Conform articolului 214 din Codul Fiscal nr. 1163 din 24.04.1997, **controlul fiscal** are ca scop „verificarea respectării legislației fiscale de către contribuabil într-o anumită perioadă sau în mai multe perioade fiscale” [10].

Controlul fiscal are o natură procedurală și implică un set de metode și operațiuni de organizare și desfășurare, precum și valorificarea rezultatelor acestuia prin:

- **forma de efectuare a controlului fiscal** se referă la „modul concret de exprimare și organizare a activității de control” [11];
- **metoda de efectuare** se referă la „procedeele, modalitățile tehnice, operațiunile și mijloacele aplicate și exercitate în procesul efectuării controlului fiscal de către funcționarul organului fiscal care efectuează controlul” [11].

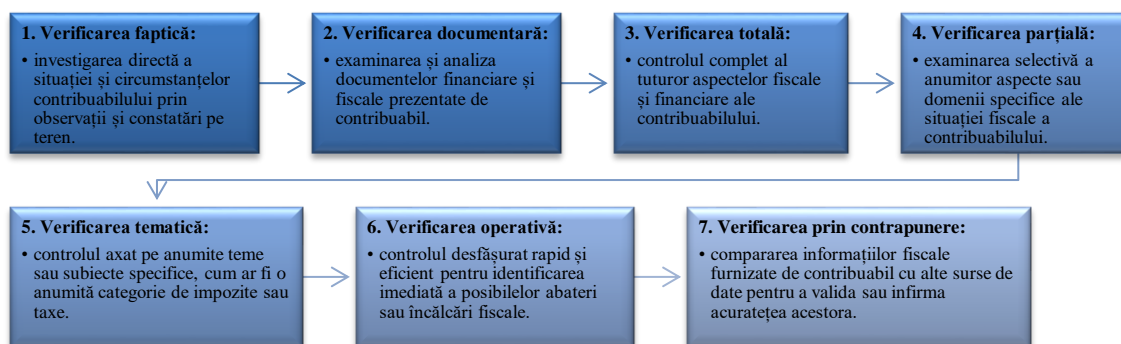

Figura 1 – Metodele de desfășurare a controlului fiscal

Sursa: realizat de autor în baza [10]

Potrivit prevederilor articolului 214 alineatul (2) din Codul Fiscal, controlul fiscal „*este exercitat de Serviciul Fiscal de Stat și/sau de alt organ cu atribuții de administrare fiscală, în limitele competenței acestora, fie la fața locului, fie la sediul contribuabilului (control fiscal cameral)*” [10].

Metodele de desfășurare a controlului fiscal, fie la fața locului, fie la oficiul organului fiscal sau la alt organ cu atribuții de administrare fiscală, sunt stabilite conform articolului 214 alineatul (3) din Codul Fiscal [10] și includ următoarele metode prezentate în cadrul figurii 1.

Aceste metode pot fi aplicate fie în cadrul controlului fiscal desfășurat la sediul contribuabilului (control la fața locului), fie în cadrul controlului efectuat la sediul autorităților fiscale.

Literatura de specialitate, evidențiază o taxonomie a sistemelor fiscale, fiind esențială în contextul problemei abordate sisteme fiscale bazate pe concepții funcționale și tehnico-proiective. [8], [9], [12].

Sistemele bazate pe concepții funcționale se adaptează la specificul și nevoile economice ale unei țări, căutând să obțină rezultate tangibile în ceea ce privește performanța economică, echitatea socială și eficiența administrativă prin implementarea unor politici fiscale direcționate. Aceste sisteme urmăresc să atingă un echilibru între obiectivele funcționale și realitățile complexe ale contextului economic și social [6]. Acestea reprezintă o abordare pragmatică și orientată către obiective specifice în proiectarea și implementarea structurilor fiscale. În această perspectivă, se urmărește realizarea unor scopuri funcționale concrete, precum: stimularea activității economice, reducerea inegalităților sociale sau gestionarea eficientă a resurselor [15].

Sisteme fiscale tehnico-proiective sunt dezvoltate „în mod tehnic și proiectiv, având la bază aspecte practice și tehnologice, precum eficiența administrativă, ușurința de implementare și capacitatea de adaptare la schimbările economice și sociale” [14]. Acestea reprezintă o abordare inovatoare și pragmatică în proiectarea și implementarea structurilor fiscale, având la bază aspecte practice, tehnologice și proiective, care sunt elaborate cu accent pe eficiența administrativă, ușurința de implementare și capacitatea de adaptare la schimbările economice și sociale.

Concluzionând putem afirma că sistemele fiscale tehnico-proiective sunt centrate pe inovație și eficiență, având potențialul de a transforma modul în care sunt colectate și administrate resursele fiscale, iar prin utilizarea tehnologiilor emergente, aceste sisteme își propun să creeze un cadru fiscal adaptabil, sustenabil și pregătit să facă față provocărilor viitorului.

Datorită orientării continue către perfecționare, în special în economiile în formare, cum ar fi Republica Moldova, o altă dimensiune importantă de analiză a sistemului fiscal o constituie modalitățile și criteriile de optimizare. Potrivit opiniei lui P. Brezeanu [13], criteriile de eficientizare ale sistemului fiscal sunt evidențiate în cadrul figurii 2.

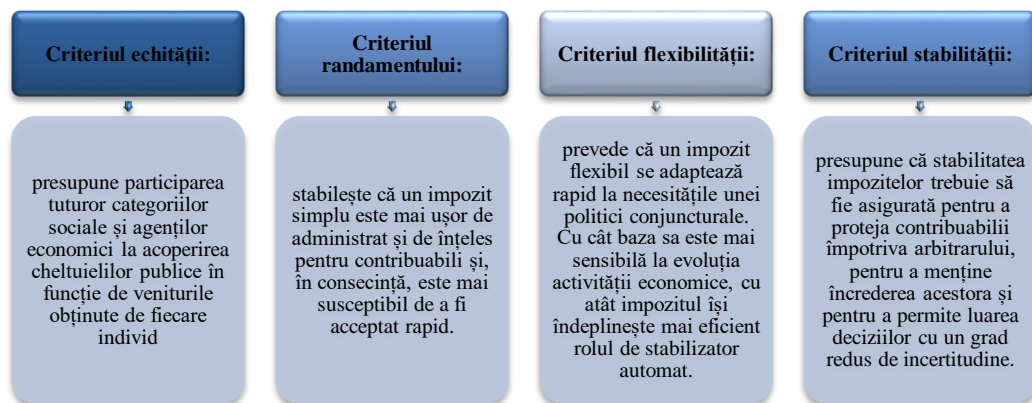

Figura 2 Criteriile de eficientizare ale sistemului fiscal

Sursa: realizat de autor în baza [13]

Evoluția istorică a impozitelor și taxelor a condus la conștientizarea necesității administrării acestora de către autorități responsabile și transparente, care răspund în fața publicului larg, astfel acest proces a generat formarea a **patru principii fundamentale** ale legislației și administrării fiscale, și anume [24]:

a) Claritate

Legile și regulamentele fiscale trebuie să fie clare și ușor de înțeles pentru contribuabili, astfel simplificarea acestora și eliminarea ambiguităților este esențială pentru a asigura înțelegerea corectă atât pentru contribuabili, cât și pentru autoritățile fiscale. Desigur, implementarea acestui principiu trebuie să evite limbajul sofisticat, pentru a preveni discriminarea persoanelor cu venituri modeste, care ar putea avea dificultăți în înțelegerea detaliilor complexe ale legii.

În contextul Republicii Moldova, principiul clarității în legislația și regulamentele fiscale este deosebit de relevant, având în vedere importanța unei abordări transparente și accesibile în domeniul fiscal, iar pentru a dezvolta această temă din perspectiva realităților din Republica Moldova, s-au evidențiat câteva caracteristici detaliate în tabelul de mai jos.

Tabelul 1 Caracteristicile principiului clarității ale legislației fiscale din Republica Moldova

Nr. crt.	Caracteristicile principiului clarității	Descrierea eficientizării sistemului fiscal
1	Accesibilitate pentru contribuabili	➤ În Republica Moldova, unde există o diversitate de contribuabili cu diferite niveluri de educație și experiență fiscală, asigurarea clarității în legislație este esențială, iar limbajul folosit în actele fiscale trebuie să fie simplu și accesibil, pentru a fi înțeles de către toate categoriile sociale, inclusiv persoanele cu venituri modeste.
2	Prevenirea discriminării	➤ Având în vedere diferențele economice existente în Republica Moldova, limbajul sofisticat al legilor fiscale ar putea conduce la discriminarea persoanelor cu venituri modeste. Prin simplificarea și clarificarea normelor fiscale, se poate evita această discriminare, asigurându-se că toți contribuabilii pot înțelege și respecta obligațiile lor fiscale.
3	Educație fiscală	➤ Pentru a asigura o mai bună înțelegere a legilor fiscale, Republica Moldova ar putea investi în programe de educație fiscală destinate atât contribuabililor, cât și profesioniștilor din domeniul fiscal, astfel, se poate promova o mai bună conștientizare și înțelegere a regulilor fiscale.
4	Transparență instituțională	➤ Pentru a întări principiul clarității, instituțiile fiscale din Republica Moldova trebuie să ofere informații transparente privind regulile fiscale și procesul de colectare a impozitelor. Publicarea clară a informațiilor fiscale relevante și accesibile poate contribui la construirea încrederii contribuabililor în sistemul fiscal.
5	Simplificarea procedurilor	➤ O altă dimensiune a clarității în contextul din Republica Moldova poate fi legată de simplificarea procedurilor fiscale, reducerea birocrăției și a formalităților administrative poate facilita respectarea obligațiilor fiscale și poate reduce riscul de nerespectare din cauza complexității excesive.

Sursa: realizat de autor în baza consultării literaturii, sintezei și adaptării pentru RM

b) Stabilitate:

Modificările în legislația fiscală ar trebui să fie rare și să se încadreze într-un cadru cunoscut, cu prevederi clare privind tranziția și aplicabilitatea, astfel schimbările frecvente pot afecta negativ conformitatea fiscală și pot genera comportamente care vizează compensarea posibilelor pierderi viitoare, cum ar fi stocarea excesivă a produselor supuse accizelor în anticiparea majorărilor ulterioare. *Principiul stabilității în legislația fiscală joacă un rol important în Republica Moldova, contribuind la crearea unui mediu fiscal previzibil și evitând posibilele perturbări și comportamente reactive ale contribuabililor (tabelul 2).*

Tabelul 2 Caracteristicile principiului stabilității ale legislației fiscale din Republica Moldova

Nr. crt.	Caracteristicile principiului stabilității	Descrierea eficientizării sistemului fiscal
1	Previzibilitatea pentru contribuabili	➤ Stabilitatea în legislația fiscală oferă contribuabililor un cadru de previzibilitate asupra regulilor fiscale și a obligațiilor lor, iar schimbările rare și bine gestionate permit agenților economici să-și planifice mai eficient activitățile și să evite surprizele neplăcute asociate cu modificările frecvente.
2	Tranziție și aplicabilitate clară	➤ Modificările legilor fiscale, atunci când sunt necesare, trebuie să fie însoțite de prevederi clare privind modul în care acestea vor fi implementate și cum vor afecta contribuabilii. Informațiile cu privire la tranziție și aplicabilitate trebuie să fie comunicate în mod transparent, asigurând o înțelegere clară a modului în care schimbările vor influența mediul de afaceri și economia.
3	Riscul de comportamente reactive	➤ Într-un mediu caracterizat de schimbări frecvente ale legislației fiscale, există riscul ca contribuabilii să adopte comportamente reactive. Acestea pot include stocarea excesivă a anumitor produse pentru a evita impactul majorărilor ulterioare de accize sau alte strategii menite să compenseze posibilele pierderi cauzate de schimbările fiscale.
4	Conformitate fiscală	➤ Stabilitatea legislației fiscale poate contribui la menținerea conformității fiscale, deoarece contribuabilii sunt mai predispuși să respecte regulile atunci când acestea sunt stabile și predictibile, iar schimbările bruște pot genera confuzie și dificultăți în adaptarea la noile cerințe fiscale.
5	Impactul asupra mediului de afaceri	➤ Într-un efort de a menține stabilitatea, autoritățile fiscale din Republica Moldova ar trebui să evalueze cu atenție impactul oricăror modificări propuse asupra mediului de afaceri, aceasta implică consultarea cu agenții economici și luarea în considerare a feedback-ului acestora pentru a evita perturbările semnificative.

Sursa: realizat de autor în baza consultării literaturii, sintezei și adaptării pentru RM

c) Cost-Eficiență

Identificarea, colectarea și verificarea taxelor ar trebui să fie realizate la un *cost cât mai redus* posibil, mai ales în țările în curs de dezvoltare, unde resursele financiare au fost anterior utilizate fără justificare, iar minimizarea costurilor vizează nu doar cheltuielile guvernamentale, ci și costurile agenților economici, în special în ceea ce privește procedurile de reținere la sursă.

Principiul cost-eficiență în administrarea fiscală în Republica Moldova reprezintă un aspect vital, având implicații directe asupra resurselor guvernamentale, agenților economici și, implicit, asupra mediului de afaceri. Dezvoltarea acestui principiu în contextul specific al Republicii Moldova este evidențiat în tabelul 3.

Tabelul 3 Caracteristicile principiului cost-eficiență ale legislației fiscale din Republica Moldova

Nr. crt.	Caracteristicile principiului cost-eficiență	Descrierea eficientizării sistemului fiscal
1	Optimizarea resurselor guvernamentale	➤ În Republica Moldova, unde resursele financiare pot fi limitate, optimizarea costurilor asociate identificării, colectării și verificării taxelor este esențială, iar implementarea unor sisteme și tehnologii eficiente, precum și reducerea birocrăției, poate contribui semnificativ la minimizarea cheltuielilor guvernamentale.
2	Eficiență în procedurile de reținere la sursă	➤ Procedurile de reținere la sursă, utilizate pentru colectarea taxelor, trebuie să fie simplificate și eficientizate în Republica Moldova. Agenții economici, în special cei mici și mijlocii, pot fi afectați de costurile administrative excesive asociate proceselor de reținere la sursă, astfel implementarea unor mecanisme de reținere mai eficiente și a unor proceduri mai puțin oneroase ar putea reduce eforturile și costurile implicate.
3	Utilizarea tehnologiei în beneficiul eficienței	➤ Adoptarea tehnologiilor moderne și a soluțiilor informatice poate duce la o administrație fiscală mai eficientă în Republica Moldova, astfel sistemele informatice integrate, colectarea electronică a datelor fiscale și instrumente de analiză a datelor pot contribui la optimizarea resurselor și la minimizarea erorilor umane.
4	Colaborare cu sectorul privat	➤ Colaborarea între autoritățile fiscale și agenții economici din Republica Moldova poate contribui la identificarea și implementarea unor practici eficiente în ceea ce privește colectarea și verificarea taxelor, astfel dialogul constant și schimbul de feedback pot oferi o înțelegere mai profundă a nevoilor sectorului privat și pot facilita procesele fiscale.
5	Educație fiscală și simplificarea proceselor	➤ O atenție deosebită acordată educației fiscale și simplificării proceselor poate reduce costurile asociate conformității fiscale în Republica Moldova, iar contribuabilii pot beneficia de claritate în privința obligațiilor lor fiscale, iar procedurile simplificate pot reduce eforturile administrative.
6	Mecanisme de control eficiente	➤ Implementarea unor mecanisme eficiente de control și audit poate contribui la minimizarea costurilor asociate evaziunii fiscale și fraudelor printr-o supraveghere adecvată și utilizarea tehnologiilor de detecție a fraudelor pot spori eficiența colectării și verificării taxelor.

Sursa: realizat de autor în baza consultării literaturii, sintezei și adaptării pentru RM

d) Comoditate

Procesul de achitare a impozitelor și taxelor trebuie să fie cât mai puțin inconvenient pentru contribuabili, astfel implementarea mecanismelor de eșalonare poate contribui la crearea unor condiții de plată mai acceptabile pentru contribuabili, evitând astfel presiunea financiară excesivă și facilitând respectarea obligațiilor fiscale.

Principiul comodității în achitarea impozitelor și taxelor în Republica Moldova reprezintă un pilon esențial în asigurarea unei relații echilibrate între contribuabili și autoritățile fiscale (tabelul 4).

Tabelul 4 Caracteristicile principiului comodității ale legislației fiscale din Republica Moldova

Nr. crt.	Caracteristicile principiului comodității	Descrierea eficientizării sistemului fiscal
1	Mecanisme de eșalonare și flexibilitate în achitare	➤ În Republica Moldova, implementarea mecanismelor de eșalonare a plăților fiscale poate contribui semnificativ la crearea unor condiții de plată acceptabile pentru contribuabili. Prin oferirea unor termene și opțiuni de plată flexibile, se reduce presiunea financiară asupra contribuabililor, în special a celor cu venituri mai reduse sau cu fluctuații în activitatea economică.
2	Promovarea plăților electronice	➤ Dezvoltarea și promovarea plăților electronice facilitează procesul de achitare a impozitelor și taxelor, astfel o infrastructură modernă de plăți online poate aduce beneficii considerabile, precum economisirea timpului contribuabililor și reducerea costurilor administrative pentru autoritățile fiscale.
3	Educație și transparență	➤ Informarea corespunzătoare a contribuabililor cu privire la opțiunile disponibile pentru achitarea impozitelor poate contribui la creșterea nivelului de conștientizare și înțelegere a procesului. Transparența în privința termenelor de plată și a posibilităților de eșalonare poate diminua incertitudinea și poate încuraja contribuabilii să își îndeplinească obligațiile fiscale într-un mod mai eficient.
4	Dialog constant cu contribuabilii	➤ Un dialog deschis și constant între autoritățile fiscale și contribuabili poate identifica nevoile specifice ale acestora în privința procesului de achitare a impozitelor, iar primirea feedback-ului și adaptarea procedurilor în funcție de cerințele reale ale contribuabililor poate contribui la crearea unui mediu fiscal mai comod.
5	Accesibilitatea serviciilor fiscale	➤ Asigurarea unei accesibilități optime la serviciile fiscale, inclusiv prin intermediul agențiilor fiscale locale și a platformelor online, poate facilita procesul de achitare a impozitelor, ce poate reduce barierele pentru contribuabili și încuraja respectarea regulilor fiscale.
6	Promovarea autodeclarării și simplificarea procedurilor	➤ Încurajarea autodeclarării și simplificarea procedurilor fiscale pot face procesul mai prietenos pentru contribuabili, iar reducerea formalităților și a complexității poate crea un mediu în care contribuabilii să poată îndeplini mai ușor obligațiile fiscale.

Sursa: realizat de autor în baza consultării literaturii, sintezei și adaptării pentru RM

Considerăm că, în calitate de metode de control fiscal, pot fi luate în considerare și **modalitățile de influențare** asupra persoanelor controlate, această abordare se explică prin faptul că acțiunile (sau inacțiunile) contribuabilului, ale persoanelor responsabile din cadrul acestuia și ale altor persoane conform legislației fiscale reprezintă **obiectul direct al**

controlului fiscal. Astfel, corectarea activității agentului economic se realizează prin intermediul unor măsuri concrete de influențare, inclusiv convingere, forțare, stimulare și sancționare. Dezvoltarea unui mecanism eficient de influențare a contribuabililor este esențială pentru îmbunătățirea activității de control fiscal.

Concretizând și analizând conceptele privind controlul fiscal, s-a stabilit că acesta în fond reprezintă un instrument esențial pentru stat în monitorizarea și asigurarea respectării legislației fiscale de către contribuabili. Formele și procesele de control fiscal, care stau la baza controlului fiscal în Republica Moldova urmăresc nu doar identificarea și corectarea eventualelor nereguli fiscale, ci și determinarea eficienței și transparenței sistemului fiscal. Determinând componentele cheie pentru un sistem fiscal eficient, se evidențiază necesitatea unei administrări fiscale transparente și responsabile, a unei legislații clare și coerente, a unui control fiscal bazat pe analiza riscurilor, precum și a unor măsuri de conformitate voluntară bine structurate, care să încurajeze respectarea obligațiilor fiscale de către contribuabili.

Capitolul 2 Instrumentarul de implicație a controlului fiscal pentru analiza cauzală a eficienței și performanței sistemului fiscal se bazează pe analiza particularităților metodelor de evaluare a implicației controlului fiscal asupra eficienței sistemului fiscal.

Evaluarea performanței sistemului fiscal este un proces esențial care stă la baza identificării gradului de eficiență și eficacitate a politicilor fiscale implementate, asigurând astfel că acestea contribuie în mod optim la colectarea veniturilor publice. Importanța acestui proces constă în capacitatea sa de a furniza date relevante pentru ajustarea continuă a strategiilor fiscale, prevenirea riscurilor de neconformitate și asigurarea transparenței și încrederii contribuabililor în sistemul fiscal.

Pentru a examina *rolul controlului fiscal* în performanța sistemului fiscal și de a identifica particularitățile eficientizării acestuia a fost realizată o *analiză a controalelor fiscale efectuate de Serviciul Fiscal de Stat în perioada 2018-2023*.

Obiectivele specifice ale acestei analize includ: *evaluarea impactului controlului fiscal asupra conformării fiscale a contribuabililor în perioada 2018-2023; identificarea principalelor aspecte și riscuri fiscale adresate de controalele fiscale; analiza eficienței și eficacității controalelor fiscale în colectarea veniturilor fiscale și prevenirea evaziunii fiscale; identificarea lacunelor sau ineficiențelor în procesul de control fiscal și propunerea de soluții pentru îmbunătățirea acestuia; evaluarea nivelului de transparență, corectitudine și echitate în aplicarea controalelor fiscale de către Serviciul Fiscal de Stat; analiza tendințelor și schimbărilor în modalitățile și prioritățile de control fiscal între anii 2018-2023; propunerea de recomandări și strategii pentru optimizarea procesului de control fiscal în vederea maximizării performanței sistemului fiscal.*

Rezultatele controalelor fiscale efectuate de către Serviciul Fiscal de Stat din Republica Moldova în perioada 2018-2023 oferă o imagine detaliată a activității fiscale din țară, evidențiind atât numărul de controale, cât și impactul lor asupra colectării de impozite și taxe. Astfel în prima jumătate a perioadei analizate, numărul total de controale fiscale a înregistrat o creștere semnificativă, atingând un vârf anul 2019 cu 1.007 de controale, această creștere a fost ulterior urmată de o ușoară scădere, ajungând la 715 de controale în anul 2023.

Fluctuații semnificative sunt atribuite unor factori precum *schimbări legislative, modificări ale politicilor fiscale și identificării unor practici de evaziune fiscală* semnificative în anul 2021.

Sumele totale calculate pentru sancțiunile fiscale au urmat o tendință similară, astfel în anul 2018, erau de 60.280 mii lei, reflectând sancțiunile aplicate contribuabililor în urma controalelor, urmând o scădere în anul 2019 de 13.819 mii lei, ajungând la 46.461 mii lei, dar aceasta a fost compensată de o creștere semnificativă în anul 2020 atingând 34.233 mii lei. Apoi, în anul 2021, s-a produs o creștere abruptă, ajungând la 186.917 mii lei, cea mai înaltă sumă înregistrată în perioada analizată, dar în ciuda scăderii numărului de controale în anul 2022, suma sancțiunilor fiscale a rămas la un nivel semnificativ, totalizând 170.330 mii lei, iar în anul 2023 fiind acumulată suma de 207.538 mii lei. Aceste schimbări în sumele sancțiunilor fiscale sugerează o *abordare mai riguroasă în identificarea și sancționarea încălcărilor fiscale* în anul 2021. Figura 3.

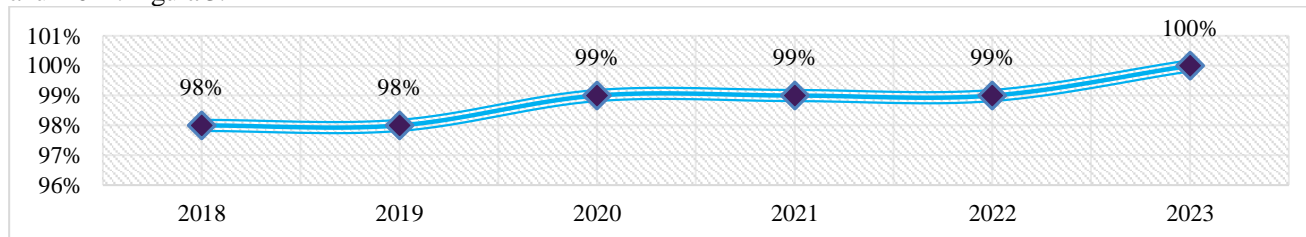

Figura 3 Ponderele încălcărilor stabilite din numărul total de controale efectuate la fața locului prin metoda de verificare totală (%)

Sursa: elaborat de autor

Ponderele încălcărilor stabilite din numărul total de controale efectuate a fost constantă la 98% - 99% în toți anii analizați, acest lucru sugerând că majoritatea controalelor efectuate au identificat încălcări ale legislației fiscale, indicând o selecție *eficientă a contribuabililor* care necesitau investigații mai aprofundate. Chiar dacă numărul de controale fiscale

a scăzut în anul 2022, eficiența acestora în stabilirea încălcărilor a rămas la cote înalte, cu o pondere de 99%, aceasta sugerează că, în ciuda reducerii numărului de controale. Acestea au fost concentrate asupra contribuabililor cu riscuri mai mari de încălcare a legislației fiscale, practic aceasta poate fi interpretată ca o *strategie de utilizare eficientă a resurselor*, focalizându-se pe zonele cu cel mai mare potențial de recuperare a veniturilor fiscale. Rezultatul analizei statisticii din 2023, identifică 100% de încălcări ale contribuabililor supuși controalelor fiscal.

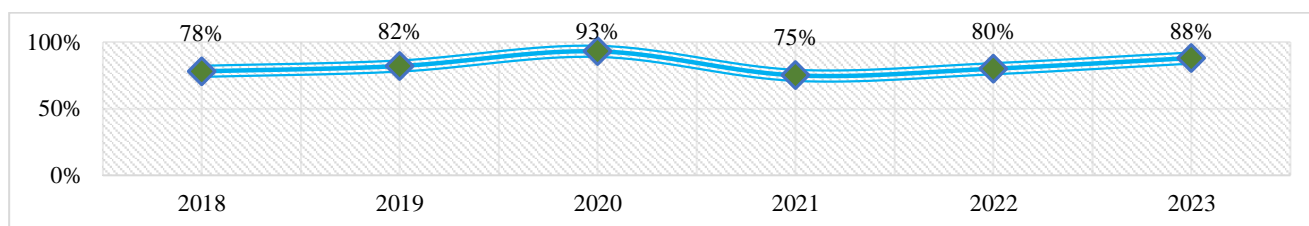

Figura 4 Ponderea încălcărilor stabilite din numărul total de controale efectuate prin metoda de verificare totală (privind lichidarea sau suspendarea activității agentului economic și alte controale fiscale neplanificate) (%)

Sursa: elaborat de autor

De-a lungul acestor controale, procentul încălcărilor stabilite din numărul total de controale efectuate a variat considerabil, dacă în anul 2018, procentul a fost de 78%, sugerând că o parte semnificativă dintre controale au dus la identificarea de încălcări, a urmat apoi o creștere semnificativă în anul 2019, atingând 82%, indicând o intensificare a eficacității controalelor în identificarea neregulilor. În anul 2020, procentul a atins un vârf de 93%, indicând o *concentrare sporită* pe identificarea încălcărilor, dar cu toate acestea, în anul 2021 procentul a scăzut la 75%, sugerând reducerea eficacității controlului.

Analiza totalurilor pentru impozite, taxe și penalități în controale fiscale tematice evidențiază *impactul financiar*, astfel în anul 2018 suma totală a fost de 15.360 mii lei, în anul 2019 suma a crescut semnificativ la 31.750 mii lei, indicând intensificarea eforturilor de identificare a veniturilor fiscale. În anul 2020, suma a stagnat la 31.792 milioane lei, dar o creștere notabilă a avut loc în anii 2021 și 2022, atingând 84.983 mii lei în anul 2021 și 97.140 mii lei, iar totalul sancțiunilor fiscale a prezentat variații semnificative, cu o scădere în anul 2021 la 20.398 mii lei față de 33.897 mii lei în anul 2020. Suma încasărilor pentru anul 2023 a fost 16.824 mii lei față de 82.904 mii lei planificate, ce continuă diminuarea încasărilor.

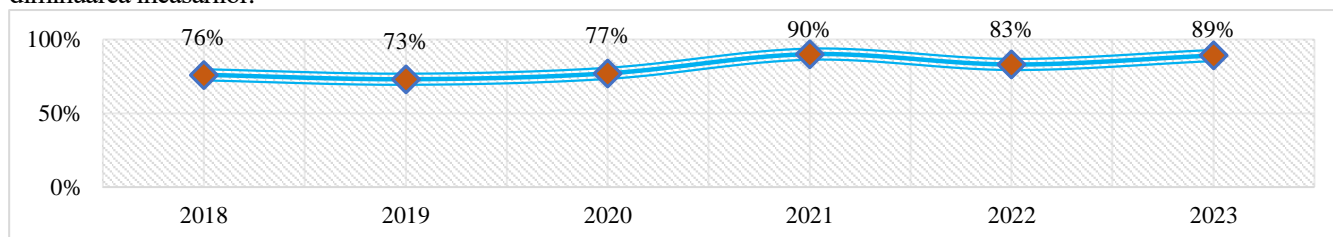

Figura 5 Ponderea încălcărilor stabilite din numărul total de controale efectuate prin metoda de verificare tematică (controale planificate) (%)

Sursa: elaborat de autor

În anul 2018 procentul a fost de 76%, indicând o *eficacitate semnificativă* în identificarea încălcărilor în cadrul controalelor tematice, dar procentul a scăzut în anul 2019 la 73%, crescând apoi cu 5% în anul 2020 față de anul 2019 ceea ce sugerează o variabilitate în eficacitatea acestor controale. În anul 2021, procentul a crescut semnificativ la 90%, indicând o concentrație mai mare pe identificarea neregulilor în cadrul acestui tip de controale, dar în anul 2022, procentul a scăzut ușor la 83%, iar în 2023 cu un procent puțin ridicat ajungând la 89% rămânând la un nivel semnificativ, subliniind continuarea eficacității controlului fiscal tematic.

Rezultatele controalelor fiscale la fața locului prin metoda de verificare tematică, cu un accent special pe aspecte precum restituirea TVA, accize, înregistrarea/anularea plătitorilor de TVA, restituirea impozitelor pe venit și verificarea obligațiilor persoanelor fizice, în perioada 2018-2023, dezvăluie o imagine detaliată a eforturilor Serviciului Fiscal de Stat din Republica Moldova în *asigurarea conformității fiscale*. Astfel numărul de controale fiscale la fața locului prin metoda de verificare tematică în anul 2018, au fost de 13.648, marcând un nivel considerabil al activității fiscale tematice, a urmat o creștere semnificativă în anul 2019, când numărul de controale a atins 20.731, indicând o *extindere a sferelor tematice* abordate de către Serviciul Fiscal de Stat. În anul 2020, numărul a continuat să crească la 26.114 de controale, reflectând o atenție sporită acordată aspectelor specifice precum restituirea TVA și înregistrarea plătitorilor de TVA, iar în anul 2021, deși numărul a rămas ridicat la 25.107 controale, a avut loc o ușoară descreștere, ce se menține și în anul 2022 ajungând la 23.049 de controale, și în 2023 la 21.663.

În cadrul acestor controale, ponderea încălcărilor stabilite din numărul total de controale efectuate au variat între 52% în anul 2018 (cea mai mică pondere) și 73% în anul 2020 (cea mai mare pondere). În anul 2021, procentul a scăzut cu 10% față de anul precedent, scădere ce ar putea fi rezultatul unor factori precum schimbări legislative care au redus presiunea fiscală, o

selecție mai atentă a cazurilor pentru controale sau o focalizare mai mare pe soluționarea voluntară a neregulilor identificate. Chiar dacă numărul total de controale fiscale a continuat să scadă în anul 2022, eficiența acestora în identificarea încălcărilor și colectarea veniturilor fiscale a fost menținută. Prin procentul încălcărilor stabilite din numărul total de controale efectuate se evidențiază acest trend.

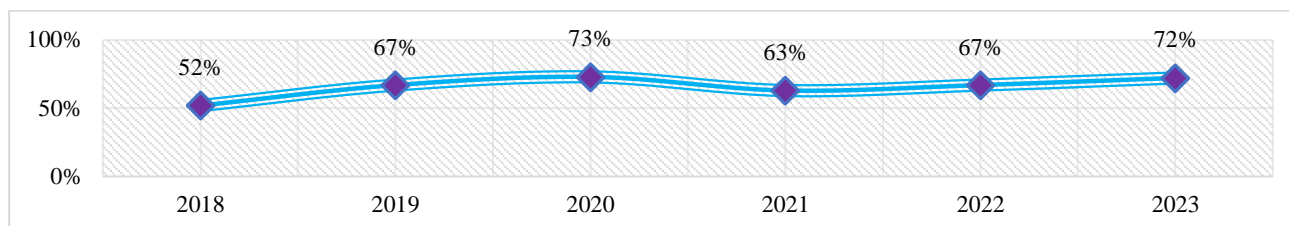

Figura 6 Ponderea încălcărilor stabilite din numărul total de controale efectuate prin metoda de verificare tematică (privind restituirea TVA, accize, înregistrarea/anularea plătitorilor de TVA, restituirea impozitelor pe venit/verificarea obligațiilor persoanelor fizice) (%)

Sursa: elaborat de autor

Numărul de controale fiscale la fața locului prin metoda de verificare repetată a variat astfel: în anul 2018, au fost efectuate 28 de controale, iar numărul acestora a crescut în mod constant în anii următori, atingând 36 în anul 2019, 60 în anul 2020, 74 în anul 2021 și ajungând la un maxim de 97 de controale în anul 2022, această creștere indicând o intensificare a eforturilor Serviciului Fiscal de Stat în utilizarea metodei de verificare repetată.

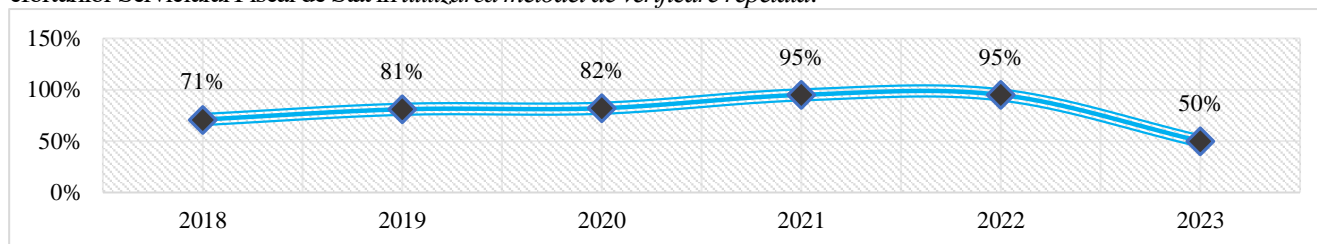

Figura.7 Ponderea încălcărilor stabilite din numărul total de controale efectuate prin metoda de verificare repetată (%)

Sursa: elaborat de autor

În cadrul acestor controale repetate, ponderea încălcărilor stabilite din numărul total de controale efectuate a prezentat o creștere semnificativă în timp, astfel în anul 2018, procentul a fost de 71%, în anul 2019 a ajuns la 81%, în anul 2020, procentul a atins 82%, dar creșteri semnificative au avut loc în anii 2021 și 2022, când procentul a atins 95%, subliniind o abordare extrem de eficientă în identificarea și corectarea încălcărilor fiscale în cadrul acestui tip de controale. În anul 2023 ponderea încălcărilor s-a diminuat cu 50%.

Numărul de controale fiscale la fața locului prin metoda de verificare prin contrapunere a atins cel mai mare număr în anul 2019, 1.049 controale, urmat de anul 2020 cu 698 controale, anul 2021 cu 629 controale, dar în anul 2022, numărul acestora a scăzut la doar 2 controale, indicând o schimbare bruscă în abordarea aplicată.

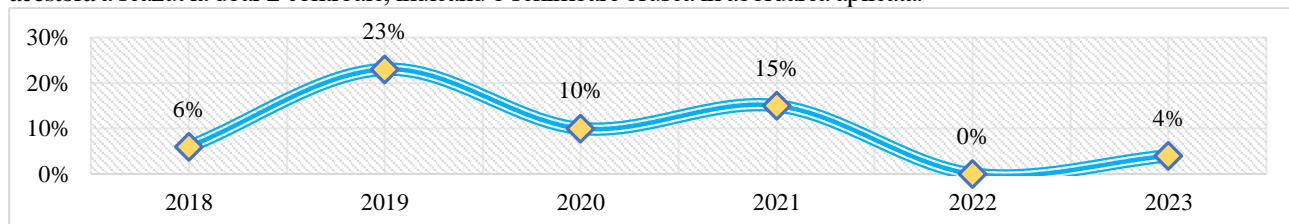

Figura 8 Ponderea încălcărilor stabilite din numărul total de controale efectuate prin metoda de verificare prin contrapunere (%)

Sursa: elaborat de autor

Pentru a evalua eficiența controalelor fiscale prin contrapunere, este important să se analizeze procentele în ceea ce privește ponderea încălcărilor stabilite din numărul total de controale efectuate, astfel în anul 2018, procentul a fost de 6%, indicând o eficacitate relativ scăzută în identificarea încălcărilor fiscale, urmat de o creștere semnificativă în anul 2019 la un procent de 23%, marcând o intensificare a activității de control și o eficientizare a proceselor de identificare a încălcărilor. În anul 2020, procentul a scăzut la 10%, iar în anul 2021, procentul a crescut la 15%. În rezultatul planificării unui număr redus de controale în anul 2022 nu s-au depistat încălcări, iar în anul 2023 numărul încălcărilor a fost de 4%.

În ceea ce privește numărul de controale fiscale efectuate prin metoda de verificare camerală sa înregistrat o creștere semnificativă în perioada analizată. În anul 2018, au fost efectuate 4.100 de controale, marcând un început intens al acestei metode de verificare, numărul acestora a crescut continuu în anii următori, atingând un maxim de 7.627 de controale în anul 2021, urmat de o ușoară scădere în anul 2022, când au fost efectuate 7.084 de controale. Această creștere semnificativă indică o intensificare a eforturilor Serviciului Fiscal de Stat în utilizarea metodei de verificare camerală pentru a asigura conformitatea fiscală.

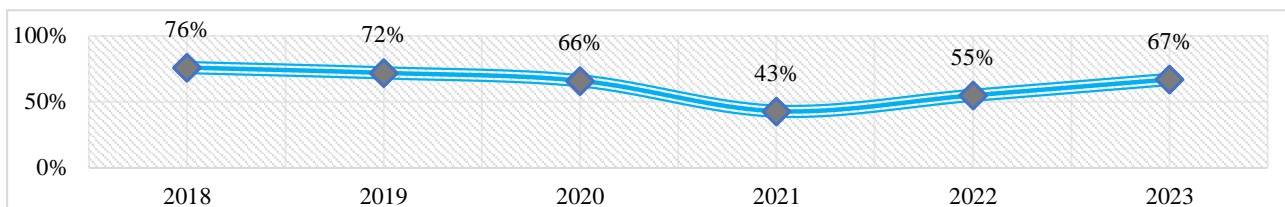

Figura 9 Ponderele încălcărilor stabilite din numărul total de controale efectuate prin metoda de verificare camerală (%)
Sursa: elaborat de autor

Așa cum se poate observa în cadrul figurii 9 în anul 2018, procentul a fost de 76%, în anul 2019 procentul a scăzut ușor ajungând la 72%, sugerând schimbări în profilul cazurilor supuse acestor controale. În anul 2020, procentul a continuat să scadă ajungând la 66%, ceea ce indică o eficacitate în identificarea încălcărilor, dar cu o tendință descendentă. În anul 2021, procentul a înregistrat o scădere semnificativă ajungând la 43%, indicând o schimbare în eficacitatea controalelor întreprinse și în anul 2022, procentul a crescut ușor la 55%, în 2023 a continuat să crească până la 67%.

Suma total calculată pentru sancțiunile fiscale în cadrul controalelor operaționale a prezentat, de asemenea, fluctuații semnificative, astfel, dacă în anul 2018, suma a fost de 28.746 mii lei, în anul 2019 suma a crescut la 39.344 mii lei, indicând o accentuare a corectării încălcărilor identificate. În anul 2020, suma a scăzut semnificativ față de anul 2019, ajungând la 19.140 mii lei, dar și în perioada 2021-2023, suma a scăzut față de anul 2020, ajungând la 7.872 mii lei în anul 2021 și la 1.905 mii lei în anul 2022, și 293 mii lei în 2023.

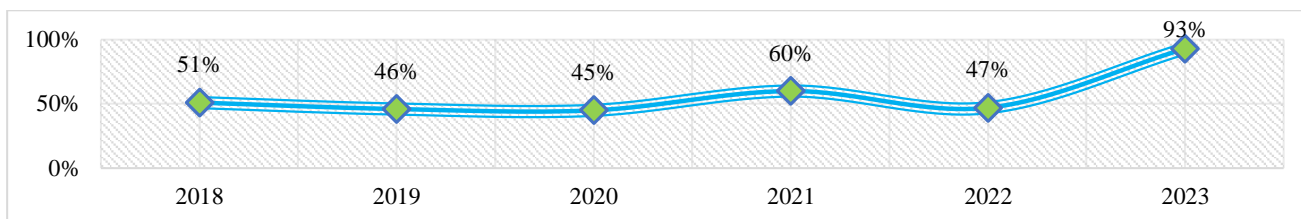

Figura 10 Ponderele încălcărilor stabilite din numărul total de controale efectuate prin metoda operativă (%)
Sursa: elaborat de autor

În anul 2018, eficacitatea identificării încălcărilor fiscale în cadrul controalelor a fost de 51%, prezentând o performanță relativă, dar în anul 2019, procentul a scăzut la 46%, sugerând posibile ajustări strategice. În anul 2020, procentul a rămas constant la 45%, indicând o eficacitate similară cu anul precedent, în penultimul an analizat, procentul a crescut semnificativ la 60%, evidențind o eficacitate sporită, astfel în 2023 ponderea a constituit 93%.

Rezultatele controalelor fiscale la fața locului prin metoda de verificare parțială efectuate de către Serviciul Fiscal de Stat din Republica Moldova în intervalul anilor 2018-2023 reflectă evoluții semnificative în numărul de controale, eficiența în identificarea încălcărilor și impactul financiar asupra contribuabililor. Astfel numărul total de controale fiscale efectuate prin metoda de verificare parțială în anul 2018 au fost 182, marcând un început al utilizării acestei metode, dar numărul acestora a crescut semnificativ în anul 2019 la 209, și dublându-se în anul 2020, ajungând la 572. În perioada 2021-2022, numărul a crescut în continuare la 862 în anul 2021 și la 1.207 în anul 2022, și în 2023 la 1.673.

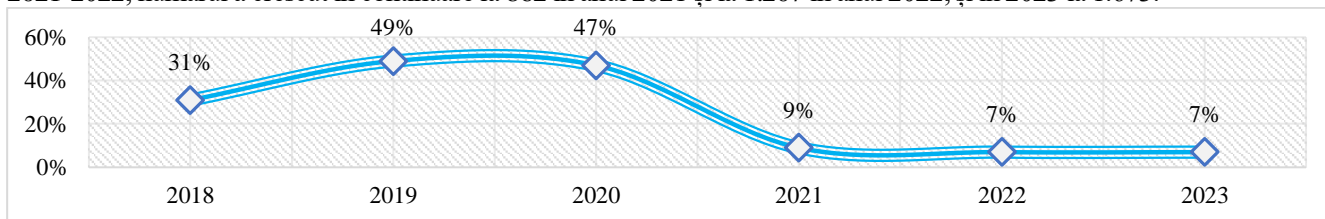

Figura.11 Ponderele încălcărilor stabilite din numărul total de controale efectuate prin metoda de verificare parțială (%)
Sursa: elaborat de autor

Analiza procentuală a ponderii încălcărilor stabilite din numărul total de controale efectuate a fost de 31% în anul 2018, de 49% în anul 2019 și de 47% în anul 2020. În anul 2021, procentul a scăzut semnificativ la 9%, reflectând o schimbare semnificativă în eficacitatea acestei metode de verificare, scăzând și în anul 2022 când ajunge la 7%, indicând o ușoară reducere a eficacității, care se menține și în perioada anului 2023.

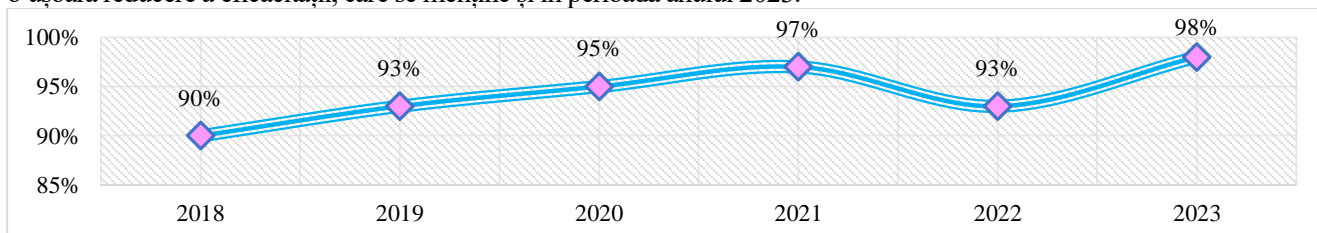

Figura 12 Ponderele încălcărilor stabilite din numărul total de controale efectuate (%)
Sursa: elaborat de autor

Ponderea încălcărilor identificate în raport cu totalul controalelor a evidențiat o evoluție constantă, astfel în anul 2018, procentul a fost de 90%, reflectând o eficacitate înaltă în identificarea încălcărilor fiscale, în anul 2019, acesta a crescut semnificativ la 93%, sugestiv pentru o intensificare a sancțiunilor fiscale și a eforturilor de corectare a încălcărilor identificate.

În anul 2020, procentul a atins 95%, indicând o eficacitate constantă în identificarea încălcărilor, iar în anul 2021 procentul a crescut cu 2%, la 97%, reflectând o eficacitate sporită în identificarea încălcărilor fiscale. În ultimul an analizat, 2022, procentul a înregistrat o ușoară scădere la 93%, sugerând o diminuare modestă a eficacității în identificarea încălcărilor.

Estimarea performanței sistemelor fiscale naționale și regionale reprezintă o preocupare a autorităților guvernamentale, instituțiilor internaționale și experților economici, care caută să asigure o administrare fiscală eficientă, echitabilă și sustenabilă. Există mai multe instrumente prin care se poate evalua performanța administrării fiscale, inclusiv și instrumentul TADAT (Tax Administration Diagnostic Assessment Tool) care este recunoscut la nivel internațional ca un cadru de referință comprehensiv, care oferă o evaluare detaliată și obiectivă a punctelor forte și a lacunelor din sistemele de administrare fiscală și care a fost selectat pentru realizarea cercetării în cauză anume datorită particularităților similare obiectivelor cercetării.

Influența **rezultatelor controlului fiscal asupra îmbunătățirii indicatorilor de performanță** a sistemului fiscal național are scopul de a prezenta analiza rezultatelor evaluării TADAT desfășurate în Republica Moldova în perioada 19 septembrie – 4 octombrie 2022 și evidențierea **îmbunătățirii indicatorilor de performanță** pe baza acestui raport. Structurat în jurul cadrului TADAT, raportul analizează 9 arii de performanță și 32 de indicatori de nivel înalt esențiali pentru evaluarea performanței administrației fiscale, iar fiecare dintre cele 55 de dimensiuni de măsurare asociate acestor punctaje este notată pe o scală „ABCD” de patru puncte, reflectând nivelul de performanță în comparație cu bunele practici internaționale așa cum sunt prezentați în figura 13.

Figura 13 Scorurile ce reflectă nivelul de performanță al sistemului fiscal în comparație cu bunele practici internaționale

Sursa: elaborat de autor conform [23]

Cadrul TADAT se concentrează pe ipozitele *directe* și *indirecte* esențiale pentru veniturile administrației centrale, cum ar fi impozitul pe venitul corporativ, impozitul pe venitul persoanelor fizice, taxa pe valoarea adăugată și accizele interne. Această abordare se bazează pe dovezi, iar evaluările TADAT furnizează o *imagine obiectivă* a componentelor sistemului de administrare fiscală, identificând punctele forte și slabe, facilitând coordonarea sprijinului extern și oferind o bază pentru agendele de reformă, iar ca punct slab, raportul TADAT nu acoperă regimurile fiscale speciale sau administrația vamală.

Serviciul Fiscal de Stat din Republica Moldova se angajează într-un efort susținut pentru a *îmbunătăți* capacitatea sa operațională și pentru a furniza procese fundamentale de administrare fiscală, cu o atenție deosebită acordată *domeniului IT*. Revizia sectorului IT beneficiază de finanțare din partea Băncii Mondiale, iar alți parteneri cheie internaționali care sunt activi în cadrul Serviciul Fiscal de Stat includ Oficiul de Asistență Tehnică al Trezoreriei SUA, Administrația Fiscală Suedeză și Fondul Monetar Internațional (FMI), iar în paralel, Guvernul elaborează o reformă extinsă a politicii fiscale, care va influența prioritățile de dezvoltare ale administrației fiscale [22].

Analiza domeniilor rezultatelor performanței

A. Aria de performanță 1: Consolidarea integrității bazei de contribuabili înregistrați, acest indicator este evaluat în două dimensiuni: (1) *adecvarea informațiilor din baza de date de înregistrare a administrației fiscale*, ce evaluează în ce măsură informațiile deținute în baza de date susțin interacțiunile eficiente cu contribuabilii și cu intermediarii fiscali, cum ar fi consilierii fiscali și contabilii și (2) *acuratețea informațiilor din baza de date*, evaluându-se gradul de corectitudine al informațiilor conținute în baza de date, iar scorurile obținute de Republica Moldova sunt prezentate în figura 14.

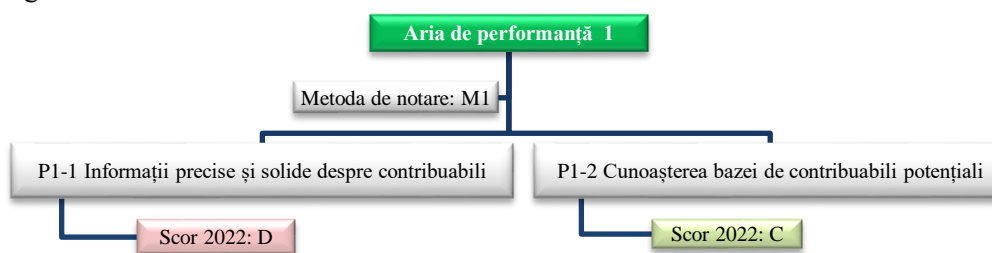

Figura 14 Scorurile obținute în aria de performanță 1 în cadrul sistemului fiscal din Republica Moldova

Sursa: realizat de autor pe baza raportului TADAT

B. Aria de performanță 2: Managementul eficient al riscurilor

Managementul riscului este esențial pentru o administrare fiscală eficientă și implică o abordare structurată pentru *identificarea, evaluarea, prioritizarea și atenuarea riscurilor*, fiind o parte integrantă a planificării operaționale strategice și anuale multianuale. Scorurile evaluate obținute de Republica Moldova sunt prezentate în figura 5.

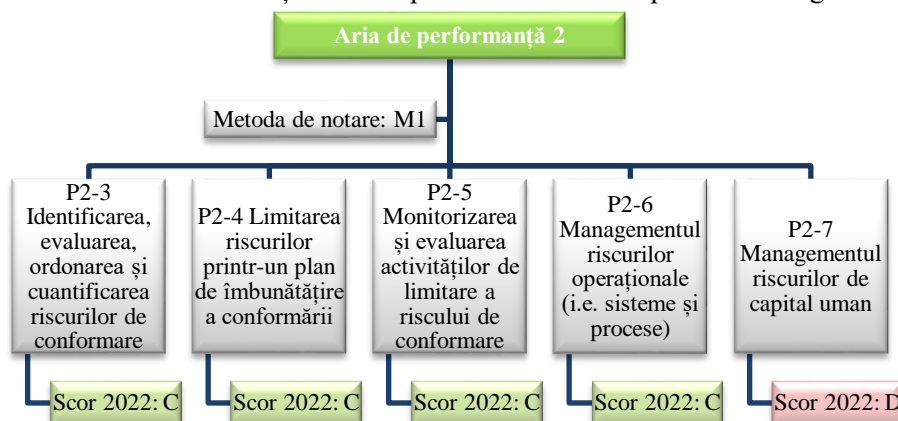

Figura 15 Scorurile obținute în aria de performanță 2 în cadrul sistemului fiscal din Republica Moldova
Sursa: realizat de autor pe baza raportului TADAT

Indicatorul: Atenuarea riscurilor printr-un plan de îmbunătățire a conformității în cadrul Serviciului Fiscal de Stat din Republica Moldova evaluează în ce măsură administrația fiscală a *elaborat un plan de îmbunătățire a conformității* pentru a aborda riscurile identificate (figura 16).

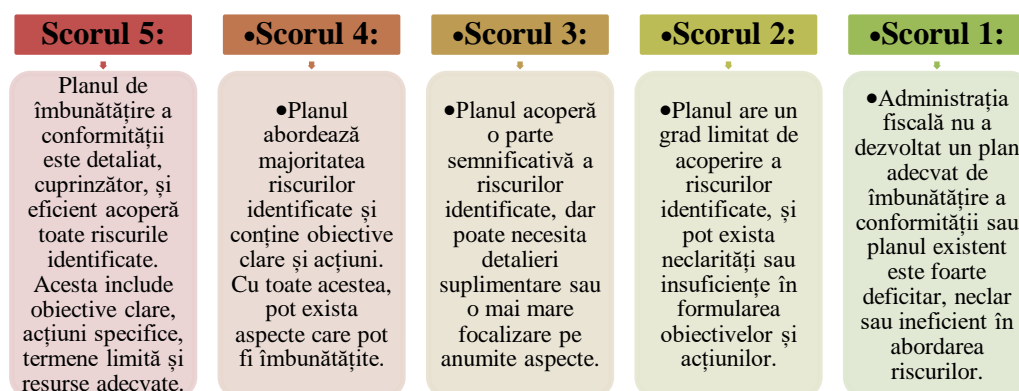

Figura 16 Scorurile planului de îmbunătățire a conformității pentru a aborda riscurile identificate în cadrul Republicii Moldova
Sursa: realizat de autor pe baza raportului TADAT

C. Aria de performanță 3: Facilitarea conformității voluntare, administrația fiscală a Republicii Moldova trebuie să adopte o abordare orientată către servicii față de contribuabili, asigurându-se că aceștia au acces la informațiile și sprijinul necesare pentru a-și îndeplini obligațiile și pentru a-și exercita drepturile conform legii. Scorurile evaluate de TADAT obținute de Republica Moldova în acest domeniu sunt prezentate în cadrul figurii 17.

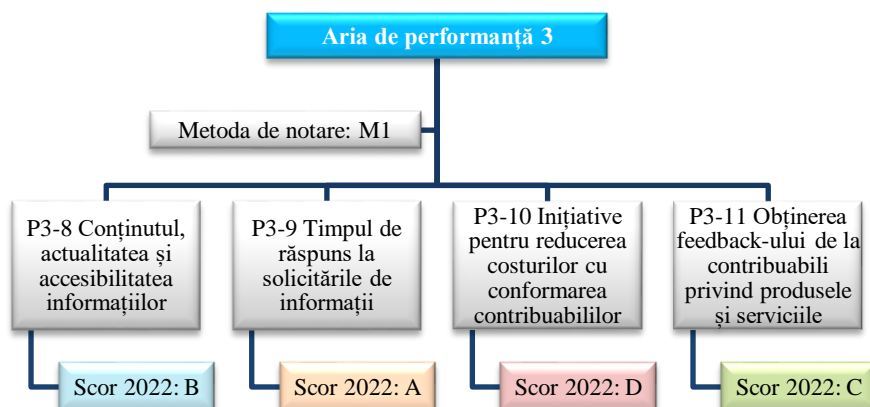

Figura 17 Scorurile obținute în aria de performanță 3 în cadrul sistemului fiscal din Republica Moldova
Sursa: realizat de autor pe baza raportului TADAT

D. Aria de performanță 4: Depunerea la timp a declarațiilor fiscale, rămâne metoda principală prin care se stabilește obligația fiscală a contribuabilului și devine *exigibilă* și *datorată*. Așa cum a fost menționat în cadrul domeniului de performanță 3, există, totuși, o *tendință de simplificare* a pregătirii și depunerii declarațiilor pentru contribuabilii cu afaceri fiscale relativ necomplicate (prin intermediul declarațiilor fiscale precompletate) Scorurile evaluate de TADAT obținute de Republica Moldova sunt prezentate în cadrul figurii 18.

Figura 18 Scorurile obținute în aria de performanță 4 în cadrul sistemului fiscal din Republica Moldova

Sursa: realizat de autor pe baza raportului TADAT

E. Aria de performanță 5: Plata la timp a taxelor, legile fiscale și procedurile administrative specifică cerințele de plată, inclusiv termenele limită (datele scadente) pentru plată, cine este obligat să plătească și metodele de plată. Scorurile evaluate de TADAT obținute de Republica Moldova sunt prezentate în cadrul figurii 19.

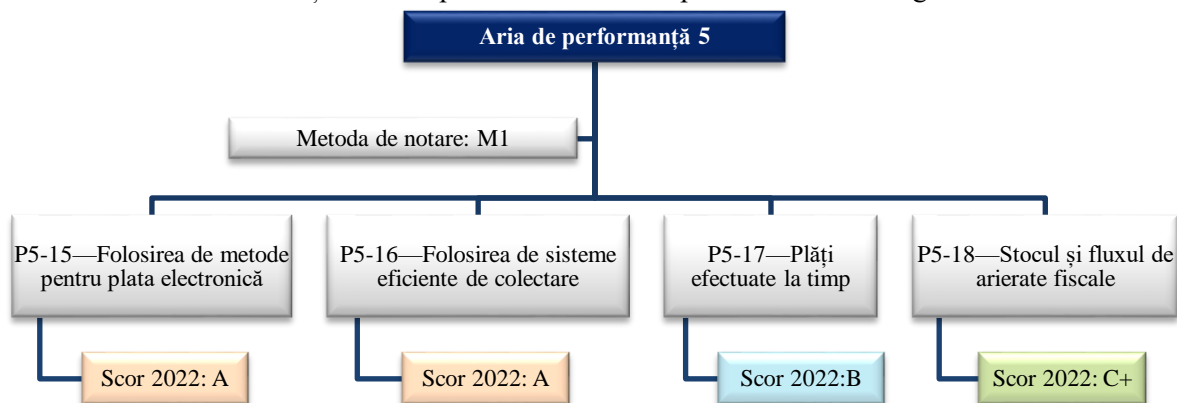

Figura 19 Scorurile obținute în aria de performanță 5 în cadrul sistemului fiscal din Republica Moldova

Sursa: realizat de autor pe baza raportului TADAT

G. Aria de performanță 6: Raportare exactă în declarații, administrația fiscală din Republica Moldova trebuie să monitorizeze în mod regulat pierderile de venituri fiscale din *raportarea incorectă*, cu accent deosebit asupra contribuabililor de afaceri, și să întreprindă acțiuni pentru a asigura conformitatea

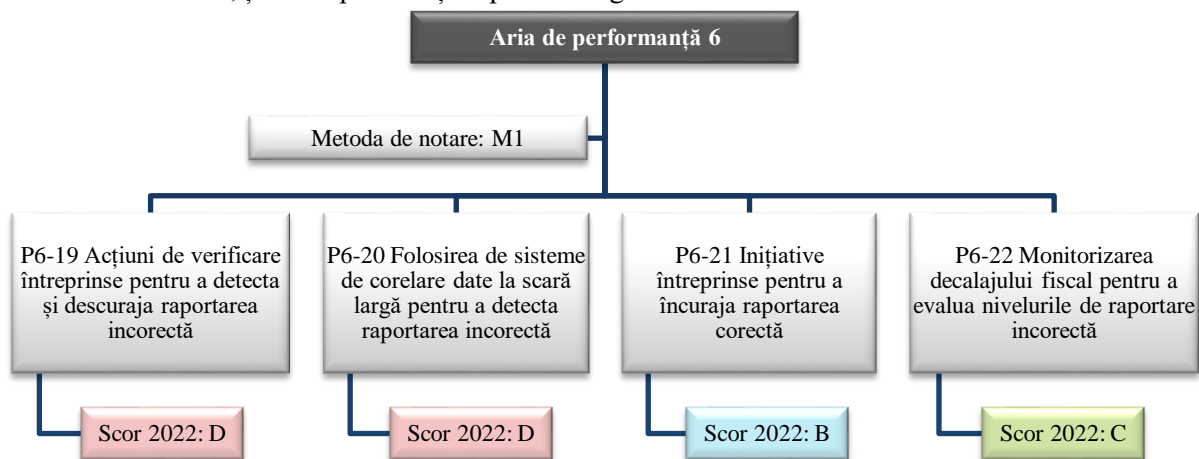

Figura 20 Scorurile obținute în aria de performanță 6 în cadrul sistemului fiscal din Republica Moldova

Sursa: realizat de autor pe baza raportului TADAT

Serviciul Fiscal de Stat desfășoară controale fiscale și audituri cu *accent pe riscuri*, cuprinzând toate impozitele și sectoarele majore, astfel programul anual de audit identifică cazuri în segmente cu risc ridicat.

G. Aria de performanță 7: Soluționarea eficientă a litigiilor fiscale se concentrează pe procesul prin care un contribuabil solicită o revizuire independentă, bazată pe fapte sau interpretarea legii, a unei evaluări fiscale rezultate în urma unui audit. Scorurile evaluate de TADAT obținute de Republica Moldova sunt prezentate în cadrul figurii 21.

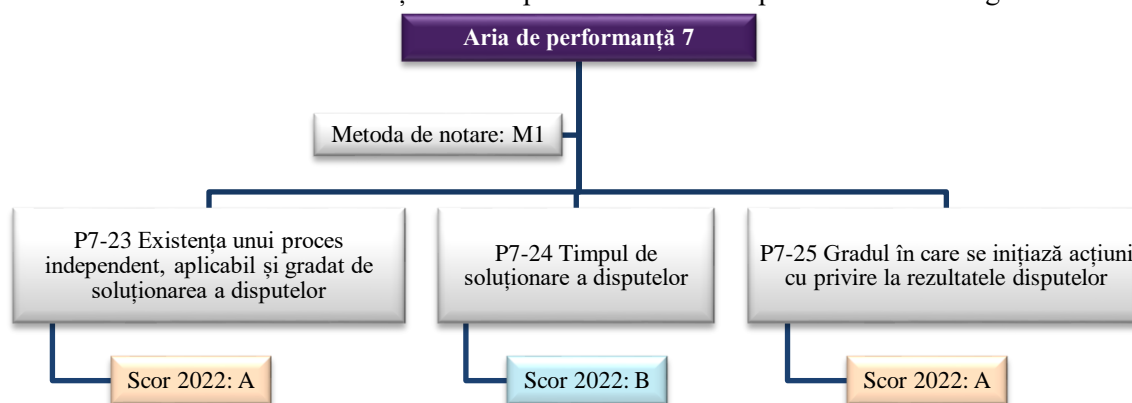

Figura 21 Scorurile obținute în aria de performanță 7 în cadrul sistemului fiscal din Republica Moldova

Sursa: realizat de autor pe baza raportului TADAT

H. Aria de performanță 8: Gestionarea eficientă a veniturilor se concentrează pe trei activități cheie desfășurate de administrația fiscală din Republica Moldova în legătură cu gestionarea veniturilor și anume: (1) furnizarea de input la procesele bugetare guvernamentale de prognoză a veniturilor fiscale și estimarea veniturilor fiscale, (2) menținerea unui sistem de conturi de venituri și (3) plata rambursărilor de taxe. Scorurile evaluate de TADAT obținute de Republica Moldova sunt prezentate în cadrul figurii 22).

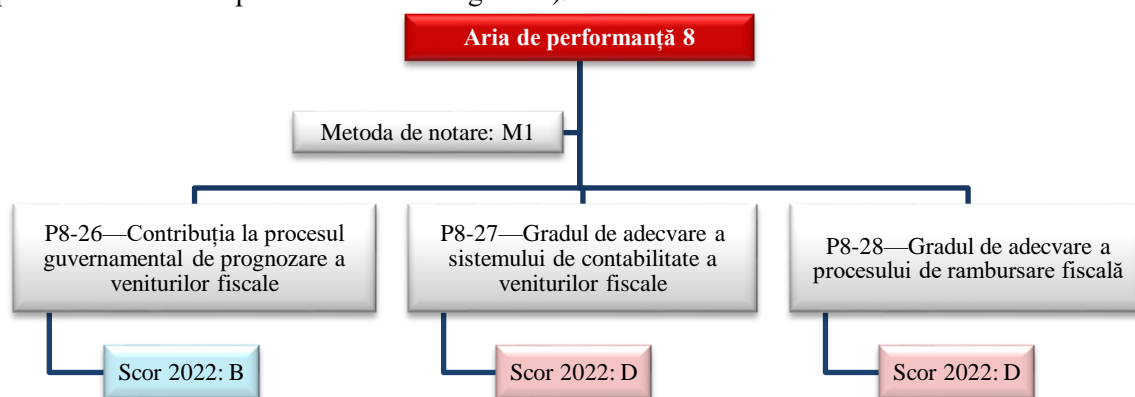

Figura 22 Scorurile obținute în aria de performanță 8 în cadrul sistemului fiscal din Republica Moldova

Sursa: realizat de autor pe baza raportului TADAT

I. Aria de performanță 9: Responsabilitate și transparență sunt fundamentale pentru buna guvernare și trebuie instituționalizate pentru a reflecta modul în care administrațiile fiscale utilizează resursele publice și își exercită autoritatea. Administrațiile fiscale ar trebui să fie transparente în acțiunile lor, responsabile în fața ministrului, guvernului, legislativului și publicului pentru a construi încrederea și credibilitatea comunității.

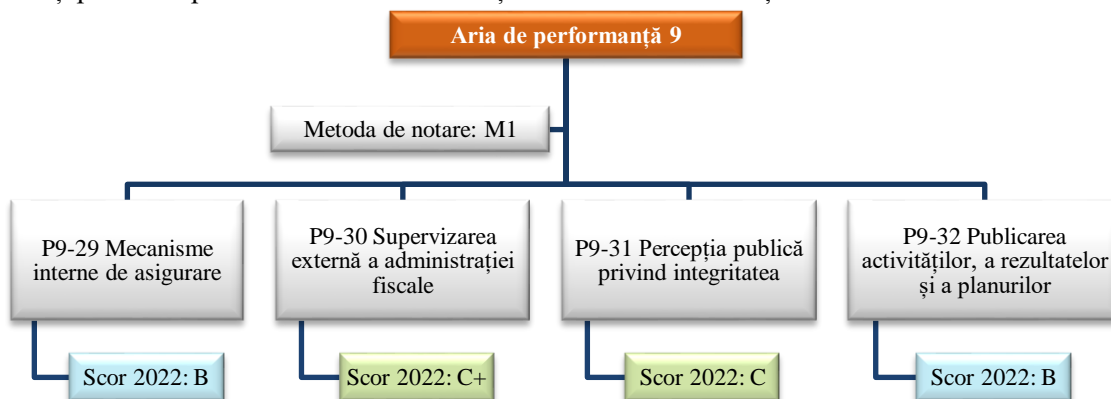

Figura 23 Scorurile obținute în aria de performanță 9 în cadrul sistemului fiscal din Republica Moldova

Sursa: realizat de autor pe baza raportului TADAT

Astfel, stabilim că indicatorii de performanță pot contribui la elaborarea strategiilor și a planurilor de îmbunătățire a conformității Sistemului Fiscal național, fapt ce va contribui direct la creșterea performanței sistemului fiscal. În acest context, menționăm importanța implicațiilor controlului fiscal la eliminarea riscurilor constatate la

estimarea celor 9 arii de performanță a sistemului fiscal. Riscurile, conform ariei de performanță 1, 4, 6 și 8, în opinia noastră, se clasifică ca critice pentru eficiența și performanța sistemului fiscal, pentru că monitorizarea veridicității informațiilor, evitarea depunerii declarațiilor, lipsa bazelor de date complexe, lipsa mecanismului pentru cererile de rambursare TVA sunt consecințe ale lipsei acțiunilor de control, fapt afirmat și de riscul stabilit în aria de performanță 6. Pe măsura constatării eficienței controlului fiscal în activitatea administrării fiscale, considerăm importantă și exclusivă implicarea controlului fiscal în administrarea fiscală din Republica Moldova pentru eficientizarea sistemului.

Capitolul 3 Implicațiile controlului fiscal în eficientizarea sistemului fiscal al Republicii Moldova prezintă identificarea punctelor tari și slabe în procesul de control fiscal și factori ce împiedică sporirea eficienței sistemului fiscal. Măsuri privind îmbunătățirea indicatorilor de performanță a sistemului fiscal prin eficientizarea procesului de control fiscal.

Astfel pentru o analiză mai complexă a implicației controlului fiscal asupra sistemului fiscal (generic – fiscalității) recomandăm următorii indicatori:

1) **Eficiența sistemului de impunere sau eficientă fiscalității** (e_f). Ca indicator de reper care arată implicație este *presiunea fiscală* care prin optica organizării sistemului fiscal reprezintă funcția de colectare a veniturilor fiscale. Estimarea eficienței fiscale totale ca raport dintre venituri fiscale totale (V_f^t) și PIB, analizată în dinamică și comparativ cu **eficiența fiscalității generale[ramane]**¹ (e_g) va evidenția tendințele în guvernanta și gestiunea sistemului fiscal și, respectiv, reacția contribuabililor la acestea.

$$e_f = \frac{V_f^t}{\text{PIB}} \quad (1)$$

$$e_g = \frac{V_f}{\text{PIB}} \quad (2)$$

Unde,

V_f^t = venituri fiscale obținute din impozite și taxe (V_f) + Contribuțiilor și primelor de asigurări obligatorii (A_o)

Indicatorii de eficiență fiscală, în opinia noastră trebuie estimați pe mai multe dimensiuni: sectorial, la nivel de impozite dar și contribuabil (categorie de contribuabili – IMM, întreprinderi mari ș.a.) pentru a comensura detaliat fiscalitatea, a evidența aria de discordanță și problematica în gestiunea sistemului.

În rezultatul determinării indicatorilor am constata că eficiența fiscală a rămas constantă la un nivel de 0,20 pentru majoritatea anilor, cu o ușoară scădere în anul 2019 la 0,19, acest lucru indică faptul că, în medie, 20% din PIB-ul Republicii Moldova este colectat sub formă de venituri fiscale totale. Această constanță indică faptul că sistemul fiscal a reușit să mențină o stabilitate în colectarea veniturilor în raport cu creșterea economică a țării, iar eficiența fiscalității generale a variat între 0,10 și 0,11 pe parcursul perioadei analizate, indicând o stabilitate relativă a veniturilor obținute din impozite și taxe ca procent din PIB.

2) **Elasticitatea fiscalității calculate la nivel total și general**, estimată indică cât de mult variază veniturile fiscale în răspuns la o variație procentuală în PIB, oferind o perspectivă asupra stabilității și eficienței sistemului fiscal.

$$E_f = \frac{\Delta V_f^t / V_f^t}{\Delta \text{PIB} / \text{PIB}} \quad (3)$$

Unde elasticitatea fiscalității la nivel total E_f , este direct proporțională cu variația V_f^t venituri fiscale totale și invers proporțională variației PIB-lui.

Astfel, elasticitatea fiscalității totale (E_f) a fluctuat considerabil pe parcursul perioadei analizate, astfel în perioada 2018-2019, elasticitatea de 3.41 a arătat o creștere a veniturilor fiscale de peste trei ori mai rapidă decât PIB-ul, în timp ce în perioada 2019-2020, aceasta a devenit negativă la -5.89, indicând o scădere abruptă a veniturilor fiscale pe fondul contracției economice cauzate de pandemia COVID-19. În perioada 2020-2021, elasticitatea a revenit la 3.88, reflectând o recuperare puternică a veniturilor fiscale, iar în perioada 2021-2022, aceasta a crescut la 6.25, indicând o eficiență sporită a sistemului fiscal și o colectare mai bună a veniturilor în contextul redresării economice.

$$E_g = \frac{\Delta V_f / V_f}{\Delta \text{PIB} / \text{PIB}} \quad (4)$$

Iar, elasticitatea fiscalității generale E_g va exprima raportul dintre variația veniturilor fiscale $\Delta V_f / V_f$ la variația PIB-lui.

În perioada 2018-2022 elasticitatea fiscalității generale (E_g) a înregistrat fluctuații, astfel valoarea de 4.12 a arătat că veniturile din impozite și taxe au crescut de patru ori mai rapid decât PIB-ul, indicând o colectare robustă, în timp ce în perioada 2019-2020 elasticitatea a scăzut la -2.22, reflectând impactul negativ al pandemiei asupra acestor venituri. În perioada 2020-2021, elasticitatea a crescut considerabil la 8.51, semnaland o recuperare rapidă a veniturilor fiscale, iar în

¹ vor fi luate în calcul veniturile fiscale colectate din taxe și impozite (cu deducerea Contribuțiilor și primelor de asigurări obligatorii)

perioada 2021-2022, aceasta a atins 12.71, indicând o creștere accelerată a veniturilor din impozite și taxe, posibil datorită extinderii bazelor de impozitare și a îmbunătățirilor în colectare.

3) **Eficiența (nivelul) conformării fiscale** – reflectă eficiența fiscalității per general și a activității de colectare benevolă a impozitelor, se calculează ca raport dintre veniturile fiscale achitate benevol (V_f) și veniturile fiscale calculate (V_c). Acest indice este recomandat de mai mulți autori precum V.G. Panskov (2001) [21], T.V. Gritsyuk [18] (2002), Григорьева К.С. și Гринкевич А.М. (2019) [16],[17])

$$e_c = \frac{V_f}{V_c} \quad (5)$$

Evoluția eficienței conformării fiscale (e_c) a prezentat variații notabile în perioada analizată, astfel în anul 2018, nivelul de eficiență era de 0.62, indicând o conformare moderată a contribuabililor, iar în anul 2019 a scăzut ușor la 0.60, reflectând o mică reducere a participării voluntare la plata impozitelor, din cauza schimbărilor în politicile fiscale. În anul 2020, eficiența a continuat să scadă la 0.58 din cauza impactului pandemiei asupra capacității de plată a impozitelor, însă în anul 2021 a crescut la 0.65, sugerând o îmbunătățire post-pandemie. În ultimul an analizat, 2022, eficiența a atins 0.72, cel mai ridicat nivel, reflectând o mai bună administrare fiscală și o creștere a încrederii contribuabililor în sistemul fiscal.

4) **Eficiența a executării fiscale** (adaptat după V. Dandara acesta are denumirea - Indicatorul colectarea benevolă a impozitelor și indicator de eficiență a impozitelor colectate și după la E.V. Ivanova [19], [20] acesta exprimă implicația controlului fiscal la plata impozitelor atât celor prin conformare benevolă cât și a plăților vărsate ca urmare a obligațiilor fiscale amânate din perioadele precedente de raportare (obligațiunile amânate achitate ulterior vor deveni, din punct de vedere a bugetului venituri amânate) - V_a

$$e_e = \frac{V_f}{(V_f + V_a)} \quad (6)$$

Nivelul ridicat de eficiență a executării fiscale, cu indicatori între 0.94 și 0.96 pe parcursul perioadei analizate, sugerează că majoritatea veniturilor fiscale sunt colectate prin conformare benevolă, reflectând un sistem fiscal eficient și o conformare voluntară satisfăcătoare a contribuabililor. Scăderea minoră din 2021-2022 indică dificultăți economice persistente și o necesitate crescută pentru măsuri de executare silită, însă fără a compromite semnificativ performanța generală a sistemului fiscal, iar pentru a îmbunătăți și menține această eficiență, este esențială consolidarea încrederii contribuabililor, creșterea transparenței și eficienței administrative și promovarea conformării voluntare.

5) **Eficiența colectării impozitelor**. Acest indicator reflectă atât eficiența fiscalității cât și eficacitatea activității organelor de control, deoarece reducerea datoriilor fiscale sau arieratelor² (D_f), ar semnifica o eficiență atât a sistemului fiscal care este mai predictibil și democrat pentru contribuabil, dar și a autorităților de control care reușesc prin instrumentele de control să sporească colectarea impozitelor.

$$e_c = \frac{V_f}{(V_f + D_f)} \text{ sau } e_c = \frac{V_f}{D_f} \quad (7)$$

Unde,

D_f – totalitatea impozitelor, taxelor și contribuțiilor calculate și datorate de contribuabili, dar neplătite sau nevărsate în buget, inclusiv plățile amânate, sumele restante ca urmare a unor proceduri de faliment, datorii restructurate

Eficiența colectării impozitelor ($e_c = V_f / D_f$), indicatorul a scăzut de la 26.62 în anul 2018 la 18.55 în anul 2021, ceea ce indică o creștere a datoriilor fiscale restante în raport cu veniturile colectate voluntar, iar în anul 2022, indicatorul a crescut ușor la 19.87, sugerând o îmbunătățire în colectarea impozitelor, datorită unor măsuri de control mai eficiente. Nivelul ridicat de eficiență a colectării impozitelor, cu indicatori constanți de 0.97 în perioada 2018-2021, indică un sistem fiscal eficient în Republica Moldova, reflectând o performanță stabilă a administrației fiscale prin conformare benevolă. Scăderea ușoară la 0.96 în 2022 sugerează o creștere minoră a dependenței de măsuri coercitive pentru colectarea veniturilor, dar nu suficient de semnificativă pentru a afecta considerabil performanța generală. Îmbunătățirea colectării în 2022 este subliniată de creșterea indicatorului V_f / D_f la 19.87, sugerând o gestionare mai bună a datoriilor fiscale și o creștere a conformării contribuabililor.

Indicatorii care urmează (6-10) vor reflecta randamentul controlului fiscal în raport cu sistemul fiscal implementat (activitatea legată de control în vederea îndeplinirii obligațiilor fiscale de către contribuabili). Aceștea sunt:

6) **Indicatorul de conformitate fiscală K_f**

$$K_k = \frac{V_f}{(V_f + V_a + P)} \quad (8)$$

Unde P - plăți suplimentare achitate în BPN consolidat în rezultatul controlului de teren și de birou

Evoluția indicatorului de conformitate fiscală (K_f) a variat semnificativ în perioada analizată, astfel în anul 2018, valoarea de 0.89 arată că 89% din veniturile fiscale au fost colectate voluntar, reflectând un grad bun de conformare a contribuabililor, iar în anul 2019 a crescut la 0.92, indicând o îmbunătățire a conformării voluntare și o mai mică dependență de măsuri coercitive. În anul 2020, indicatorul a urcat la 0.95, indicând o conformare fiscală excelentă, însă

² arierate - totalitatea impozitelor, taxelor, contribuțiilor calculate și datorate de contribuabili, dar neplătite sau nevărsate în buget

în anul 2021 a scăzut la 0.83, reflectând o deteriorare cauzată de efectele pandemiei COVID-19, iar în anul 2022, indicatorul a crescut ușor la 0.88, semnând o redresare economică și o adaptare mai bună a contribuabililor la noile condiții post-pandemice.

7) Indicatorul de randament a controlului fiscal K_a

$$K_a = \frac{V_f}{V_f + V_s} = \frac{V_f}{V_f + (V_a + P + S + V_f)} \quad (9)$$

Suma veniturilor fiscale acumulate suplimentar la BPN sub forma de obligațiuni fiscale încasate forțat (în urma executării silite a obligațiilor fiscale), sancțiunile și penalitățile achitate în buget ca urmare a controlului fiscal ($V_s = V_a + P + S + P_e$) privită în dinamică reflectă eficiența activităților și a instrumentelor de control pe care le au autoritățile (controale de birou, controale la fața locului/ în teren, controalele inopinate, educarea fiscală s.a.)

Unde: P_e – plăți calculate suplimentar în urma controlului fiscal dar neîncasate la buget.

În anul 2018 evoluția indicatorului de randament al controlului fiscal (K_a) a avut valoarea de 0.89 ceea ce a arătat o conformare fiscală bună, cu 89% din veniturile fiscale colectate voluntar, reflectând o eficiență solidă a controlului fiscal. În anul 2019, indicatorul a crescut la 0.92, indicând o îmbunătățire a conformării voluntare și a eficienței controlului fiscal, datorită unui management mai eficient și utilizării mai bune a resurselor, dar în anul 2020, indicatorul a scăzut ușor la 0.91, menținând însă un nivel ridicat de performanță, în ciuda provocărilor pandemice. În anul 2021, valoarea a scăzut la 0.83, semnând o dependență crescută de măsurile de control fiscal pentru colectarea veniturilor, pe fondul dificultăților economice ale pandemiei, iar în ultimul an analizat, 2022, indicatorul a urcat la 0.87, sugerând o redresare parțială a conformării voluntare și o eficiență relativ bună a activităților de control fiscal.

8) Randamentul executării fiscale K_f

$$K_f = \frac{V_s}{(P + S + P_e)} \quad (10)$$

Niveluri crescute de randament al executării fiscale în perioada 2019-2021 (1.94-2.17) reflectă o eficiență ridicată a măsurilor de executare fiscală, arătând capacitatea autorităților de a colecta mai multe venituri suplimentare decât valoarea sancțiunilor și penalităților aplicate, iar scăderea din anul 2022 la 1.10 indică o reducere a eficienței măsurilor de executare fiscală, datorită dificultăților economice sau a modificărilor în abordarea de control fiscal. Această analiză subliniază importanța aplicării eficiente a măsurilor de executare fiscală și a politicilor adecvate pentru a menține un randament ridicat și o colectare eficientă a veniturilor fiscale suplimentare.

9) Randamentul conformării silite K_s

$$K_s = \frac{D_f}{V_s} = \frac{D_f}{V_a + P + S + P_e} \quad (11)$$

Acest indicator trebuie să se reducă, reducerea ar însemna îndeplinirea obligațiilor fiscale ca urmare a controlului fiscal și reținerii silite a plăților

Eficiența autorităților fiscale în aplicarea măsurilor de executare silită și în colectarea datoriilor fiscale restante poate influența randamentul conformării silite, iar crizele economice, șomajul ridicat și alte dificultăți economice pot afecta capacitatea contribuabililor de a-și îndeplini obligațiile fiscale, crescând datoriile fiscale restante. Astfel valorile variabile ale randamentului conformării silite (0.30-0.57) indică fluctuații în eficiența măsurilor de executare silită, reflectând schimbări în comportamentul contribuabililor și în aplicarea măsurilor de control fiscal de către autorități, iar scăderea la 0.26 în anul 2021 indică o eficiență crescută a măsurilor de executare silită, ceea ce poate reflecta o mai bună gestionare fiscală și o conformare îmbunătățită din partea contribuabililor, iar creștere moderată în anul 2022 arată o ușoară creștere a datoriilor fiscale restante, dar menținerea acestui nivel relativ scăzut sugerează că autoritățile fiscale continuă să gestioneze eficient măsurile de executare fiscală.

10) Randamentul de executare silită –reducerea ar însemna îndeplinirea obligațiilor fiscale.

$$K_{es} = \frac{D_f}{P + S + P_e} \quad (12) \quad \text{și respectiv } K_{ap} = \frac{V_a}{P + S + P_e} \quad (13)$$

În anul 2018, valoarea indicatorului K_{es} a fost de 0.57, indicând o eficiență moderată a măsurilor de executare silită, cu datoriile fiscale restante reprezentând 57% din totalul sumelor colectate coercitiv, iar în anul 2019, indicatorul a crescut la 0.93, reflectând o creștere a datoriilor restante comparativ cu sumele colectate, ceea ce sugerează o eficiență scăzută a executării fiscale. În anul 2020, indicatorul K_{es} a urcat la 1.14, indicând o continuare a tendinței de eficiență redusă, cu datoriile fiscale restante depășind sumele colectate coercitiv, iar în anul 2021, indicatorul K_{es} a scăzut semnificativ la 0.53, indicând o îmbunătățire majoră a eficienței, iar în 2022 a crescut la 0.67, indicând o ușoară scădere a eficienței comparativ cu anul 2021, dar menținând un control relativ eficient asupra datoriilor fiscale restante. Evoluția randamentului de executare silită raportat la veniturile colectate (K_{ap}) a arătat, de asemenea, variații în eficiența colectării veniturilor fiscale, astfel în anul 2018, indicatorul K_{ap} a fost de 0.85, sugerând o eficiență bună a colectării prin executare silită, cu 85% din veniturile suplimentare colectate. În anul 2019, indicatorul a crescut la 0.92, indicând o eficiență sporită, iar în perioada 2020-2021 a ajuns la 0.98, arătând o utilizare maximă a executării silite, însă în anul 2022 a scăzut la 0.83, indicând o ușoară reducere a eficienței, posibil din cauza unor schimbări în aplicarea măsurilor de control sau a dificultăților economice.

Cercetările și lucrările științifice și analitice ale autorilor din alte țări, în special cele din România, la fel, tratează domeniul eficienței și impactului prin metode cantitative și calitative, acestea fiind cele mai reprezentative pentru a vedea rezultatele politicii administrării fiscale pentru economie și societate. Deși, metodele și instrumentele de control fiscal, dar și abordarea controlului s-a modificat semnificativ în ultimul deceniu, analiza de impact a acestora este și în prezent un obiectiv de importanță majoră.

Drept urmare a indicatorilor propuși pentru determinarea implicației controlului fiscal asupra sistemului fiscal, se formulează o nouă viziune privitor la **Conceptul de eficiență** a sistemului fiscal suprapus (coroborat) controlului fiscal, care în opinia noastră, *trebuie să reflecte efectele de randament valoric și general, exprimat atât prin mărimea valorică absolută cu care se contribuie prin această funcție la realizarea unor obiective ținte: îndeplinirea obligațiilor fiscale, creșterea nivelului de colectare și conformarea voluntară dar și cele ce vizează educația fiscală, creșterea moralității fiscale s.a.).* Estimarea eficienței pe această dimensiune înseamnă comensurarea atât cantitativă cât și calitativă.

Estimarea implicației controlului fiscal asupra sistemului fiscal va contribui la identificarea canalului de transmisie a impactului acțiunilor de control fiscal sau stabilirea celor mai optimale măsuri de control care permit conformarea benevolă, ajustarea și optimizarea politicilor fiscale pentru a maximiza randamentul și sustenabilitatea fiscală pe termen lung.

Astfel, considerăm că indicatorii propuși pentru realizarea unei analize complexe a implicației controlului fiscal asupra sistemului fiscal vor permite cuantificarea precisă a eficienței și eficacității măsurilor de control, evaluarea corelațiilor dintre intensitatea controalelor și nivelul conformității fiscale, precum și identificarea factorilor determinanți care influențează randamentul colectării fiscale. Acești indicatori vor contribui la fundamentarea teoriilor științifice ce stau la baza fiscalității, totodată vor asigura un suport în procesul formulării recomandărilor de noi politici și strategii de eficiență a administrării fiscale, având un impact direct asupra stabilității și sustenabilității finanțelor publice.

Caracteristicile actuale ale sistemului fiscal național din Republica Moldova definesc cuprinzător consecințele unei *perioade de progres* și a unei *tendințe* constante de îmbunătățire, astfel potrivit datelor furnizate de Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova, sistemul fiscal contribuie în prezent la dezvoltarea statului (din venituri din impozite încasate în Bugetul Public Național) cu un venit anual din impozite și taxe ce depășește 21 de miliarde de lei.

Eficiența controlului fiscal în Republica Moldova este esențială pentru asigurarea unei colectări eficiente a veniturilor fiscale, stimularea creșterii economice și asigurarea unui mediu fiscal transparent și prietenos pentru contribuabili. În urma analizei datelor furnizate în cadrul chestionarului, s-au identificat mai multe aspecte relevante care evidențiază punctele tari ale controlului fiscal în Republica Moldova evidențiate grafic în tabelul 5.

Tabelul 5 Punctele tari ale controlului fiscal în Republica Moldova

Nr. crt.	Criterii importante	Descrierea criteriile
1	Eficiența în colectarea veniturilor	➤ acest criteriu este considerat esențial de către 41.70% dintre respondenți, deoarece o colectare eficientă a veniturilor este esențială pentru asigurarea resurselor necesare pentru furnizarea serviciilor publice.
2	Stimularea creșterii economice	➤ pentru 54.80% dintre respondenți, stimularea creșterii economice este un criteriu deosebit de important în evaluarea unui sistem fiscal eficient. Un sistem fiscal care încurajează investițiile și inovația poate contribui la dezvoltarea economică și la crearea de locuri de muncă.
3	Claritate și suport fiscal pentru contribuabili	➤ acest criteriu este considerat important de către 63.50% dintre respondenți, deoarece un sistem fiscal transparent și ușor de înțeles poate contribui la creșterea încrederii și a conformității fiscale din partea contribuabililor
4	Efectuarea controalelor fiscale planificate	➤ această metodă este considerată cea mai bună de către 34.80% dintre respondenți, deoarece oferă autorităților fiscale oportunitatea de a planifica și de a efectua inspecții detaliate și riguroase în funcție de riscuri și de profilul fiecărui contribuabil
5	Efectuarea controalelor fiscale inopinate	➤ pentru 29.60% dintre respondenți, această abordare este preferată, deoarece controalele inopinate pot fi surprinzătoare și pot contribui la reducerea evaziunii fiscale și a nerespectării normelor
6	Monitorizarea electronică	➤ această metodă a fost considerată eficientă de către 47.00% dintre respondenți, deoarece utilizarea tehnologiei și a sistemelor informatice poate permite autorităților fiscale să monitorizeze mai eficient și să verifice automat corectitudinea și completitudinea declarațiilor fiscale

Sursa: elaborat de autor în baza datelor din analiza anchetei

Eficiența controlului fiscal în Republica Moldova este esențială pentru asigurarea unui sistem fiscal *echitabil și transparent*, care să promoveze colectarea corectă a veniturilor fiscale și să stimuleze creșterea economică. Implementarea metodelor eficiente de verificare a veridicității calculării impozitelor și taxelor contribuie la *consolidarea integrității și credibilității sistemului fiscal*.

Analiza datelor furnizate în cadrul întrebărilor relevă mai multe *puncte slabe* ale controlului fiscal în Republica Moldova, identificate în urma răspunsurilor furnizate de respondenți, aceste puncte slabe sunt prezentate în tabelul 6.

În cadrul influenței indicatorilor de performanță a sistemului fiscal ca rezultat al controlului fiscal, respondenții au evaluat ca fiind importante asigurarea colectării corecte a veniturilor fiscale, micșorarea ponderii contribuabililor neconformați, reducerea nivelului de evaziune fiscală, contribuția la creșterea transparenței fiscale, îmbunătățirea

percepției sistemului fiscal de către contribuabili, menținerea stabilității fiscale în economie și formarea unui sistem fiscal eficient și echitabil.

Tabelul 6 Punctele slabe ale controlului fiscal în Republica Moldova

Nr. crt.	Criterii importante	Descrierea criteriile
1	Insuficiența transparenței în controlul fiscal	➤ pentru 31.30% dintre respondenți, lipsa de transparență în procesul de control fiscal reprezintă o preocupare majoră. această problemă poate afecta percepția de corectitudine și echitate a sistemului fiscal, contribuind la o încredere redusă din partea contribuabililor
2	Erori sau interpretări incorecte ale legilor fiscale	➤ pentru 38.30% dintre respondenți, există îngrijorări legate de posibilele erori sau interpretări incorecte ale legilor fiscale de către inspectorii fiscali. aceste situații pot duce la tratamente inechitabile sau la pierderi financiare pentru contribuabili
3	Durata prelungită a controalelor fiscale	➤ pentru 34.80% dintre respondenți, durata prelungită a controalelor fiscale este o problemă semnificativă. aceste controale îndelungate pot afecta negativ activitatea și fluxul de numerar al contribuabililor, generând incertitudine și costuri suplimentare
4	Percepția de birocrație și complexitate	➤ pentru 41.70% dintre respondenți, percepția că controlul fiscal este prea birocratic și complicat reprezintă o problemă majoră. această birocrație excesivă și complexitatea procedurilor fiscale pot genera frustrare și pot afecta înțelegerea și respectarea regulilor fiscale
În plus, influența negativă a rezultatelor controlului fiscal asupra contribuabililor este evidențiată prin mai multe aspecte, cum ar fi:		
5	Generarea de stres și perturbarea activității economice	➤ pentru 35.70% dintre respondenți, controlul fiscal poate genera stres și poate perturba activitățile economice ale contribuabililor, afectându-le în mod negativ
6	Costurile ridicate de asistență juridică	➤ pentru 33.90% dintre respondenți, necesitatea de a angaja asistență juridică pentru a face față problemelor fiscale reprezintă o preocupare semnificativă. aceste costuri ridicate pot fi o povară financiară pentru contribuabili
7	Schimbarea strategiilor fiscale și impactul asupra planificării financiare	➤ pentru 36.50% dintre respondenți, controlul fiscal poate determina contribuabilii să își schimbe strategiile fiscale existente, ceea ce poate fi costisitor și poate afecta planificarea lor financiară
8	Amenzi și penalități financiare	➤ pentru 38.30% dintre respondenți, riscul de a primi amenzi și penalități financiare în urma controlului fiscal este o preocupare semnificativă. aceste sancțiuni pot afecta situația financiară a contribuabililor și pot genera dificultăți suplimentare

Sursa: elaborat de autor în baza datelor din analiza anchetei

Controlul fiscal în Republica Moldova prezintă atât puncte tari, cât și puncte slabe, conform feedback-ului obținut de la respondenți. Printre punctele tari se numără eficiența în colectarea veniturilor, care este considerată esențială pentru susținerea serviciilor publice și stimularea creșterii economice, care poate fi realizată prin intermediul unui sistem fiscal care încurajează investițiile și inovația, de asemenea, claritatea și suportul fiscal pentru contribuabili sunt importante pentru a spori încrederea și conformitatea fiscală.

Astfel, considerăm că analiza complexă a implicației controlului fiscal la eficientizarea sistemului fiscal a fost posibilă datorită evaluării calitative, prin intermediul chestionarului realizat, care a oferit anumite perspective din partea contribuabililor, permițând identificarea punctelor forte și slabe actualelor practici de control fiscal. Această abordare a facilitat o înțelegere mai profundă a modului în care măsurile de control influențează conformitatea fiscală și a evidențiat necesitatea elaborării unor măsuri pentru a spori eficiența sistemului fiscal.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

În rezultatul finalizării cercetării și atingerii obiectivului stabilit, de a demonstra și identifica modalități ale implicației controlului fiscal în asigurarea eficienței și performanței sistemului fiscal național formulăm următoarele concluzii:

Concluzii:

1. Analiza teoretică și metodologică privind implicațiile controlului fiscal a permis concretizarea conceptului de eficiență a sistemului fiscal. Au fost identificate și detaliate tipurile de control fiscal, au fost descrise metodele și procedurile utilizate, prin prisma rolului pe care controlul fiscal îl joacă în asigurarea conformității fiscale și în prevenirea evaziunii fiscale.

2. Au fost particularizate principiile fundamentale ale legislației administrării fiscale din perspectiva realităților Republicii Moldova, exprimate prin caracteristici specifice și elemente de eficientizare a acestora. Acest rezultat va contribui la optimizarea cadrului normativ și administrativ național, va raționaliza procesul de control fiscal eficientizând, în același timp, activitatea economică a contribuabililor.

3. Analiza critică a factorilor de natură economică, juridică și psihologică care determină performanța fiscală a scos în evidență legătura științifică a noțiunilor de eficiență versus performanță atribuite sistemului fiscal contemporan. Acest context oferă teme pentru evaluarea performanței și eficienței sistemului fiscal implicat în asigurarea administrării fiscale optime pentru Republica Moldova, subliniind, astfel, importanța unui echilibru între eficiența și performanța, prin implicațiile controlului fiscal.

4. S-a stabilit impactul controlului fiscal asupra conformării fiscale a contribuabililor, realizat în ultimii 5 ani, prin care se demonstrează eficacitatea controalelor fiscale în colectarea veniturilor fiscale și prevenirea evaziunii. În acest sens, eficiența controalelor fiscale, prezintă un suport pentru planificarea corectă a tipurilor de controale realizate de Serviciul Fiscal de Stat din Republica Moldova în menținerea sustenabilității și echității sistemului fiscal național. Prin urmare, lipsa unui control fiscal permanent diminuează performanța sistemului fiscal având repercusiuni economice negative pe termen lung.

5. Analiza riscurilor administrării fiscale prin implicațiile controlului fiscal în calitate de catalizator a permis direcționarea controalelor către zonele cu risc sporit, asigurând stabilirea noilor criterii de selectare a cazurilor de control și contribuție la stabilirea politicilor fiscale de către Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării al Republicii Moldova privind dezvoltarea politicilor fiscale care sunt orientate să stimuleze activitatea economică și să reducă inegalitățile sociale.

6. În scopul asigurării implementării eficiente a reformelor și determinării performanței sistemului fiscal au fost stabilite 9 arii de influență pentru administrarea fiscală națională. În cadrul analizei empirice efectuate în teză a fost estimată performanța sistemului național prin Metoda 1 (M1), Metoda 2 (M2) TADAT „Tax Administration Diagnostic Assessment Tool”, în calitate de instrument recunoscut internațional. Rezultatele estimării efectuate vor contribui la creșterea responsabilității administrării fiscale în fața partenerilor internaționali și vor fortifica poziția Republicii Moldova la nivel internațional.

7. A fost demonstrat că ariile de performanță stabilite în cadrul cercetării reprezintă o modalitate efectivă de determinare a indicatorilor de vulnerabilitate pentru sistemul fiscal național. Prin intermediul acestei metodologii se facilitează orientarea și concentrarea corectă pe punctele slabe, pentru eliminarea acestora și asigurarea performanței administrării sistemului fiscal.

8. Analizele efectuate au condus la stabilirea unui set de indicatori privind estimarea eficienței sistemului fiscal, precum: Indicatorul de conformitate fiscală; Indicatorul de randament al controlului fiscal; Randamentul executării fiscale; Randamentul conformării silite; Randamentul de executare silită. Valoarea calculată a acestor indicatori asigură identificarea priorităților strategice în materie de politică și administrare fiscală, și permite stabilirea unor tactici și instrumente de eficientizare a funcției de control fiscal. Rezultatele obținute în urma acestui proces sistemic contribuie la monitorizarea și evaluarea efectelor deciziilor de natură fiscală, în special luate în perioade de adaptare și modificare a sistemului fiscal la condițiile de integrare a țării în UE.

9. Au fost estimați și recomandați următorii indicatori ai eficienței implicației controlului fiscal asupra sistemului fiscal: Eficiența sistemului de impunere sau eficiență a fiscalității; Elasticitatea fiscalității calculate la nivel total și general; Eficiența (nivelul) conformării fiscale; Eficiența executării fiscale; Eficiența colectării impozitelor. Calcularea indicatorilor a permis stabilirea efectelor de randament valoric și general. Prin determinarea valorii absolute a indicatorilor pot fi identificate obiectivele țintă ale controlului fiscal precum: îndeplinirea obligațiilor fiscale, creșterea nivelului de colectare și conformare voluntară, dar și cele ce vizează educația fiscală, creșterea moralității fiscale etc.

10. Rezultatele chestionării efectuate au determinat existența riscurilor precum: lipsa veridicității informațiilor, evitarea depunerii declarațiilor, insuficiența bazelor de date complexe, lipsa mecanismului pentru cererile de rambursare TVA. Eliminarea riscurilor critice stabilite permit creșterea adaptabilității și obținerea unui sistem fiscal eficient, rezilient în fața schimbărilor economice și sociale.

11. Considerăm că rezultatele obținute din analiza chestionarului conturează o imagine complexă asupra priorităților și preocupărilor contribuabililor. Prin aceasta se confirmă necesitatea promovării transparenței și comunicării eficiente cu contribuabilii, din partea autorităților fiscale, ceea ce va asigura consolidarea și respectarea legilor fiscale și construirea unei relații de încredere și colaborare. În acest scop, au fost folosite estimările respondenților la formularea recomandărilor pentru administrarea fiscală ceea ce va contribui la creșterea transparenței fiscale prin implicațiile controlului.

12. Reducerea nivelului de evaziune fiscală, ca rezultat al unui control fiscal eficient, asigură identificarea și sancționarea practicilor frauduloase utilizate pentru evitarea plății impozitelor, descurajând comportamentele ilegale și recuperând sumele neplătite, astfel asigurându-se o mai mare echitate în sistemul fiscal cu protejarea veniturilor fiscale. Pentru a crește eficiența și performanța sistemului fiscal, pe baza cercetărilor realizate, datelor colectate în urma chestionarului și a deducției propunem anumite recomandări care să abordeze aspectele semnalate în cercetarea prezentă:

Recomandări

Rezultatele cercetării privind implicațiile controlului fiscal la eficientizarea sistemului fiscal al Republicii Moldova pot fi aplicate la formularea politicilor și strategiilor în administrarea fiscală, în special rezultatele studiului privind identificarea punctelor forte, slabe, oportunități și amenințări, precum și indicatorii de performanță a implicațiilor controlului în sistemul fiscal în următorul context:

- 1.1. Creșterea transparenței și clarității. Se recomandă prin simplificarea procedurilor fiscale și oferirea informațiilor clare și accesibile contribuabililor cu privire la cerințele fiscale și procedurile de conformare.
- 1.2. Organizarea de consultări și comunicare cu contribuabilii. În acest context, se propune ca Guvernul să instituie mecanisme cu scopul de a implica mai activ contribuabilii în procesul decizional pentru a colecta feedback-ul acestora

cu privire la experiența lor cu sistemul fiscal, iar consultările periodice și comunicarea bidirecțională pot ajuta la identificarea nevoilor și preocupărilor contribuabililor și la adaptarea politicilor fiscale în consecință.

- 2.1. Investiții în educație fiscală. Guvernul ar trebui să investească în programe educaționale și campanii de conștientizare pentru a asigura înțelegerea regulilor fiscale de către contribuabili, dar și în încurajarea conformării voluntare.
- 2.2. Intensificarea eforturilor de combatere a evaziunii fiscale. Autoritățile fiscale ar trebui să intensifice eforturile de aplicare a legilor fiscale și de monitorizare a comportamentului fiscal al contribuabililor, o monitorizare și investigare mai intensă a potențialelor nereguli fiscale poate contribui la reducerea evaziunii fiscale și la o colectare mai eficientă a veniturilor.

Rezultatele obținute la determinarea indicatorilor de vulnerabilitate prin intermediul stabilirii arilor de influență se propun pentru optimizarea și eficientizarea sistemului fiscal prin:

- 3.1. Planificarea corectă a estimărilor veniturilor fiscale în baza precizării estimărilor veniturilor fiscale.
- 3.2. Utilizarea tehnologiei în realizarea controalelor și administrarea fiscală: asigurarea unor baze de date care pot face mai ușoară și mai eficientă îndeplinirea cerințelor fiscale.
- 3.3. Intensificarea acțiunilor de conformare fiscală: monitorizare mai intensă, investigare și sancționare a neregulilor fiscale pot contribui la creșterea conformării fiscale și de combatere a evaziunii fiscale.
- 3.4. Standardizarea proceselor și procedurilor pentru restituirea TVA: este necesară stabilirea clară a condițiilor și reducerea riscului de erori în procesul de restituire.

În baza analizei efectuate și a evaluărilor furnizate de respondenți, putem elabora recomandări pentru gestionarea și atenuarea riscurilor asociate controalelor fiscale, care sunt următoarele:

- 4.1. Clarificarea și armonizarea legislației fiscale, astfel încât interpretarea greșită sau incorectă să fie redusă la minimum, aceasta poate implica revizuirea și restructurarea legilor fiscale pentru a le face mai accesibile și mai ușor de înțeles pentru contribuabili și pentru autoritățile fiscale.
- 4.2. Transparență: autoritățile fiscale ar trebui să fie transparente în ceea ce privește procesele de control fiscal și să implice contribuabilii în procesul decizional în ceea ce privește politica fiscală, iar consultările publice și comunicarea deschisă pot contribui la creșterea încrederii și a respectului pentru sistemul fiscal.
- 4.3. Echitate: autoritățile fiscale ar trebui să implementeze proceduri clare și transparente pentru a se asigura că toți contribuabilii sunt tratați în mod corect și că nu există nici o formă de favoritism sau bias în procesul de control fiscal.
- 4.4. Protecția drepturilor contribuabililor, acest lucru poate include furnizarea de asistență juridică gratuită sau la costuri reduse pentru contribuabilii care se confruntă cu controale fiscale sau litigii fiscale.
- 4.5. Instruire și asistență pentru contribuabili, pentru a-i ajuta să înțeleagă mai bine obligațiile lor fiscale și procesul de control fiscal, prin urmare o mai bună înțelegere a legislației fiscale și a procedurilor de control poate reduce anxietatea și stresul asociate controalelor fiscale.
- 4.6. Monitorizare și evaluare continuă, pentru a identifica și corecta orice deficiențe sau probleme, iar implementarea unui sistem robust de feedback și raportare poate ajuta la identificarea rapidă a problemelor și la implementarea de soluții corespunzătoare.
- 4.7. Promovarea culturii de conformare voluntară, prin educarea și conștientizarea contribuabililor cu privire la obligațiile lor fiscale și la beneficiile conformării voluntare, aceasta poate implica campanii de informare și programe educaționale destinate să încurajeze respectarea legilor fiscale.
- 4.8. Consolidarea comunicării și relațiilor cu contribuabilii, pentru a reduce anxietatea și stresul asociate controalelor fiscale, aceasta poate implica furnizarea de informații clare și precise contribuabililor cu privire la procesul de control fiscal și drepturile lor.

Deși, metodele și instrumentele de control fiscal, dar și abordarea controlului s-a modificat semnificativ în ultimul deceniu, analiza de impact a acestora este și în prezent un obiectiv de importanță majoră. Astfel recomandăm 10 indicatori pentru o analiză mai complexă a implicației controlului fiscal asupra sistemului fiscal precum: 1) Eficiența sistemului de impunere sau eficiență a fiscalității; 2) Elasticitatea fiscalității calculate la nivel total și general; 3) Eficiența (nivelul) conformării fiscale; 4) Eficiența a executării fiscale; 5) Eficiența colectării impozitelor; 6) Indicatorul de conformitate fiscală; 7) Indicatorul de randament a controlului fiscal; 8) Randamentul executării fiscale; 9) Randamentul conformării silit; 10) Randamentul de executare silită. Estimarea implicației controlului fiscal asupra sistemului fiscal va contribui la identificarea canalului de transmisie prin care politicile de control și audit fiscal influențează conformitatea contribuabililor, colectarea veniturilor bugetare și stabilitatea macroeconomică. Modelele de simulare pot fi utilizate pentru a proiecta diferite scenarii de implementare a măsurilor de control fiscal și pentru a evalua efectele acestora asupra sustenabilității sistemului fiscal pe termen lung. Aceste evaluări permit formularea de recomandări pentru politici fiscale care să optimizeze echilibrul dintre costurile controlului fiscal și beneficiile generate, contribuind astfel la un sistem fiscal mai eficient și mai performant.

Din perspectivă economică, controlul fiscal nu influențează doar veniturile bugetare prin creșterea conformității fiscale, ci și comportamentul investițional și deciziile financiare ale agenților economici. Un control fiscal excesiv sau

perceput ca fiind arbitrar poate descuraja investițiile, poate afecta productivitatea și poate conduce la relocarea activităților economice către zone mai puțin reglementate sau către economia subterană.

BIBLIOGRAFIE

1. BOULESCU M., CHIȚĂ M., *Control financiar și expertiză contabilă*. București: Eficient, 1996, pag.17
2. BOSTAN I., *Controlul fiscal*. Editura: Polirom, Iași, 2003, ISBN:973-681-187-5
3. CHISTOL M., *Bugetarea-instrument de previziune și control a performanței financiare a entității*. 2023
4. CRICLIVAIA D., et al. *Fiscal culture-as key elements of ensuring tax compliance in developing countries (based on the republic of moldova experience)*. în: Scientific Papers: Management, Economic Engineering in Agriculture & Rural Development, 2013, 13.1
5. ZDYRKO N.G., et al. *Financial control, analysis and audit as tools of an effective management system: state, problems, prospects/collective monograph*. 2022
6. VINTILĂ G., *Fiscalitate. Metode și tehnici fiscale*. București: Editura Economică, 2004
7. VÉGH G., *Tax administration good governance*. în: EC Tax Review, 2018, 27.1
8. TSINDELIANI I., et al. *Tax optimization in the modern tax system under the influence of digitalization: Russian case study*. în: European Journal of Comparative Law and Governance, 2021, 8.4: 429-452
9. SILVANI C., BAER K., *Designing a Tax Administration Reform Strategy: Experiences and Guidelines* 2011, disponibil la: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/wp9730.pdf>
10. Codul Fiscal al Republicii Moldova, nr. 1163-XIII, din 24.04.1997. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 62/522, din 18.09.1997. Republicat în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova ediție specială din 05.06.2015
11. CONDOR I., *Drept financiar*. București: Regia autonomă Monitorul Oficial, 1994
12. COLESNIC M., MOCANU C., TENTIUC C., *Fiscal instruments through the impact of macroeconomic and structural factors and parameters of the market economy*. 2017
13. BREZEANU P., *Fiscalitate: Concepte, metode, teorii, mecanisme, politici și practice fiscale*, București: Editura Economică, 1999
14. SANDOMO A., *Redistribution and the marginal cost of public funds*, în: Journal Public Economics 70, 1998
15. VRAGALEVA V. *Tax aspects of transfer price regulation: perspective of implementation in the Republic of Moldova*. în: Analele Universității "Constantin Brâncuși" Târgu-Jiu, 2012, vol. 1: Economie, pag. 200-204
16. ГРИГОРЬЕВА К.С., ГРИНКЕВИЧ А.М. *Оценка эффективности налоговой системы Российской Федерации*. – Томск : Издательский Дом Томского государственного университета, 2019. – 320с., стр.123-239
17. ГРИГОРЬЕВА К.С., *Эффективность налоговой системы рф на современном этапе*, <https://www.lib.tsu.ru/mminfo/000063105/317/image/317-177.pdf>
18. ГРИЦЮК Т.В. *Налогово-бюджетная политика как инструмент макроэкономического регулирования /Финансы и кредит, № 5, 2002, - с. 17.*
19. ИВАНОВА, Е. В. (2011). *Методика оценки эффективности налогового администрирования*. Финансовый журнал, (4), 109-118. <https://cyberleninka.ru/article/n/metodika-otsenki-effektivnosti-nalogovogo-administrirovaniya>
20. ИВАНОВА, Е. В. (2016). *Методика и методы оптимизации налогообложения как способа снижения налоговой нагрузки предприятия*. Вестник Сибирского института бизнеса и информационных технологий, <https://cyberleninka.ru/article/n/metodika-i-metody-optimizatsii-nalogooblozheniya-kak-sposoba-snizheniya-nalogovoy-nagruzki-predpriyatiya/viewer>
21. ПАНСКОВ В.Г. *Налоги и налогообложение в Российской Федерации: Учебник для ВУЗов*. Изд. 3-е доп. и перераб. - М.: Международный центр финансово-экономического развития, 2001. - с. 64..
22. FMI *Five country cases illustrate how best to improve tax collection*, 2018, disponibil la: <https://www.imf.org/Publications/fandd/issues/2018/03/akitoby>
23. TADAT. *Field Guide*, 2019, disponibil la: <https://www.tadat.org/assets/files/TADAT%20Field%20Guide%202019%20%20English.pdf>

LISTA LUCRĂRILOR ȘTIINȚIFICE ALE AUTORULUI PUBLICATE LA TEMA TEZEI

1. TIMUȘ, Angela, IGNAT, Gabriela, ȘARGU, Nicu. *Evaziunea fiscală în Republica Moldova și modalitățile de combatere*, Iași: Editura Ion Ionescu de la Brad, 2022. 156 p. ISBN 978-973-147-458-8. 2,0 c.a.

2. **ȘARGU, Nicu.** Constantin. *Sustainability strategies of the state fiscal service in the Republic of Moldova.* In: Environmental Engineering and Management Journal, 2023, vol. 22, pp. 2081-2091. ISSN 1582-9596. DOI: <https://doi.org/10.30638/eemj.2023.179> indexat WoS și SCOPUS. 0,6 c.a.
3. **ȘARGU, Nicu.** *The involvement of management elements in fiscal control conduction.* În: Revista „Acta Universitatis Danubius”. (Economica. 2021, Vol. 17, No. 2 / Economic Development, Technological Change, and Growth, Galați România, pp. 256-265. ISSN 2065-0175. Disponibil: <https://dj.univ-danubius.ro/index.php/AUDOE/article/view/974/1286> CEEOL; EBSCO Publishing; EconPapers; RePec; IDEAS; DOAJ; Cabell's; Proquest. 0,6 c.a.
4. **COBZARI, Ludmila, ȘARGU, Nicu.** *Criminal prosecution activity and investigations on economic crimes assigned to the state fiscal service.* În: Lucrări Științifice. 2021, Vol. 64(1) seria Agronomie, Iasi, Romania: Iasi University of Life Sciences, pp. 181-185, ISSN 1454-7414. Disponibil: https://www.uaiasi.ro/revagrois/index.php?lang=ro&pagina=pagini/revista_2021_1.html CAB, CI, GJSD. 0,5 c.a.
5. **ȘARGU, Nicu.** *The European Model of Progressive Salary Taxation.* În: Acta Universitatis Danubius. (Economica AUDOE. Galați România. 2022, Vol. 18, No. 1, pp. 167-178. ISSN: 2065-0175. Disponibil: <https://dj.univ-danubius.ro/index.php/AUDOE/article/view/1585/1833> B+ Category, indexat în: CEEOL; EBSCO Publishing; EconPapers; RePec; IDEAS; DOAJ; Cabell's; Proquest. 0,6 c.a.
6. **ȘARGU, Nicu.** *Drepturile și obligațiile contribuabililor în cadrul controalelor fiscale și mecanismele de sancționare privind împiedicarea acțiunilor de control.* In: EcoSoEn. 2022, nr. 1-2, pp. 60-67. ISSN 2587-344X. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/160086# Categoria B, indexat CEEOL; EBSCO Publishing; EconPapers; RePec; IDEAS; DOAJ; Cabell's; Proquest. 0,6 c.a.
7. **ȘARGU, Nicu, VALEEVA, Yulya, TIMUȘ, Angela, YELESIN, Evgeniy.** *Analysis of the Estimation and Impact Methodology of Tax Evasion for Industrial Entities.* In: Springer Proceedings in Business and Economics, Ed. 3, 21 octombrie 2022, St. Petersburg. Berlin: Springer Nature, 2023, pp. 283-295. Print ISBN: 978-3-031-30497-2. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-30498-9_25 indexată SCOPUS. 0,7 c.a.
8. **ȘARGU, Nicu.** *Obiectul controlului fiscal operativ și procedura de examinare a încălcărilor stabilite în cadrul controlului.* În: „Tendențe contemporane ale dezvoltării științei: viziuni ale tinerilor cercetători”, Simpozionul Științific Internațional al Doctoranzilor din 15 iunie 2021, Chișinău: INCE, 2021, pp. 121-127, ISBN 978-9975-3486-4-5 (PDF). Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/p-122-127.pdf 0,6 c.a.
9. **ȘARGU, Nicu.** *Mechanisms and particulars of carrying out fiscal controls in the territory of European Union countries.* În: „Development through research and innovation”: The 2nd International Scientific Conference: Online Conference for Researchers, PhD and Post-Doctoral Students, August 27th, 2021, Chișinău: Conference Proceedings. Chișinău, ASEM, 2021, pp. 101-108. ISBN 978-9975-155-54-0. Disponibil: <https://irek.ase.md/xmlui/handle/123456789/1571> 0,6 c.a.
10. **ȘARGU, Lilia, ȘARGU, Nicu, PRIGOREANU, Ioan, IGNAT, Gabriela.** *Optimization of fiscal incentives on sustainability of buoyancy and tax elasticity in the Republic of Moldova.* In: International Applied Social Sciences Congress: C-IASOS – 2023, Ed. 7, 13-15 noiembrie 2023, Valletta. Ankara: Economics and Financial Research Association, 2023, Ediția 7, pp. 432-449. ISBN 978-625-94328-0-9. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/203436 0,9 c.a.
11. **LUPU, Constantin, ȘARGU, Nicu.** *The Concept of Taxation and Its Role in an Economic Society Within the Context of Globalization,* În: Digital Age: Traditions, Modernity and Innovations (ICDATMI 2020), Proceedings of the International Conference, The proceedings series Advances in Economics, Business and Management Research, Volume 489, Available Online 15 December 2020, pp. 22-25, 0,5 c.a. ISSN 2352-5398. Disponibil: <https://www.atlantia-press.com/proceedings/icdatmi-20/125948612>. DOI: <https://doi.org/10.2991/assehr.k.201212.005>. 0,4 c.a.
12. **ШАРГУ, Нику.** *Основные задачи финансового управления в деятельности правительства на период 2020-2023 гг.* International Scientific-Practical Conference Global Economic Challenges: the Main Socio-Economic Directions of Development in the Post-Conflict Territories”, May 6, 2021. Baku: Business University Press, 2021, pp. 301-307, Disponibil: <http://bbu.edu.az/uploads/files/Konfrans/2021-KONFRANS-SON.pdf> 0,4 c.a.
13. **ȘARGU, Nicu.** *Economic and legal aspects of digitalization in the context of globalization,* În: Economic and legal aspects of digitalization in the context of globalization, International Scientific Symposium, the 2nd edition, March 4-5 2022, Chisinau: USEM, 2022, Vol.1, pp. 48-53. ISBN 978-9975-3527-3-4. Disponibil: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/171495 0,4 c.a.
14. **ȘARGU, Nicu.** *Analiza nivelului de performanță a sistemului fiscal al Republicii Moldova în comparație cu bunele practice internaționale,* Seria OȘ nr. 7978 din 15.08.2024, AGEPI.

ADNOTARE

la teză pentru obținerea titlului științific de doctor în științe economice cu tema „Implicațiile controlului fiscal în eficientizarea sistemului fiscal al Republicii Moldova”, Șargu Nicu specialitatea: 522.01 – Finanțe, Chișinău, 2024

Structura tezei: Teza este constituită din: introducere, trei capitole, concluzii generale, bibliografie (208 surse). Lucrarea conține 152 de pagini de text de bază, 64 figuri, 18 tabele. Rezultatele obținute sunt publicate în 13 lucrări științifice.

Cuvintele-cheie: control fiscal, eficientizare, sistem fiscal, implicație, administrare fiscală, eficiență, dezvoltare, indicatori, arii de performanță, venituri fiscale, evaziune, contribuabili.

Scopul cercetării: demonstrarea implicațiilor controlului fiscal în eficientizarea sistemului fiscal național și influența acestuia la creșterea responsabilității fiscale. Stabilirea indicatorilor de evaluare a eficienței controlului fiscal utilizați la atingerea performanței și eficienței sistemului fiscal național care va contribui la optimizarea sistemului fiscal al Republicii Moldova, având în vedere necesitatea adaptării la noile realități economice, precum și asigurarea transparenței și echității în aplicarea politicilor fiscale, ce va permite o mai bună alocare a resurselor și o creștere a conformității voluntare a contribuabililor, consolidând astfel baza fiscală a țării și sprijinind dezvoltarea economică sustenabilă.

Obiectivele cercetării sunt structurate în patru direcții fundamentale, fiecare având un scop specific și clar definit în contextul cercetării privind implicațiile controlului fiscal în eficientizarea sistemului fiscal al Republicii Moldova: analiza conceptelor și metodologiilor de control fiscal, evaluarea impactului controlului fiscal asupra sistemului fiscal, identificarea punctelor tari și slabe ale controlului fiscal și formularea de recomandări pentru ajustarea controlului fiscal.

Noutatea și originalitatea științifică: stabilirea și determinarea componentelor-cheie ale implicațiilor controlului fiscal asupra creării unui sistem fiscal eficient; determinarea implicației controlului fiscal în creșterea eficienței sistemului fiscal; determinarea influenței rezultatelor controlului fiscal asupra eficientizării indicatorilor de performanță a sistemului fiscal național; elaborarea unui set de indicatori pentru analiza complexă a implicației controlului fiscal, identificarea și formularea modalităților de implicare a controlului fiscal din perspectiva transparenței și eficienței administrației fiscale; stabilirea elementelor vulnerabile ale sistemului de control fiscal din Republica Moldova în vederea ajustării cadrului legal.

Problema științifică importantă soluționată în cercetare constă în stabilirea modalităților prin care controlul fiscal poate contribui la optimizarea sistemului fiscal al Republicii Moldova, având în vedere obiectivele de creștere a colectării veniturilor fiscale, reducerea evaziunii fiscale și corupției, precum și asigurarea transparenței și eficienței administrației fiscale.

Semnificația teoretică a cercetării constă în extinderea cunoștințelor teoretice în domeniul fiscalității și administrației fiscale, adaptate la specificul Republicii Moldova, prin analiza critică a teoriilor existente și a conceptelor aplicate în controlul fiscal și eficientizarea sistemului fiscal.

Valoarea aplicativă a lucrării constă în utilizarea rezultatelor și concluziilor studiului pentru consolidarea practicilor și politicilor fiscale în Republica Moldova, oferind informații relevante autorităților fiscale, guvernului și altor decidenți politici pentru înțelegerea și formularea de politici eficiente în controlul fiscal și sistemul fiscal. De asemenea, cercetarea contribuie la dezvoltarea și implementarea unor politici fiscale mai eficiente, reducerea evaziunii fiscale și sporirea transparenței în administrația fiscală, consolidând capacitatea instituțională a autorităților fiscale și creșterea încrederii contribuabililor în sistemul fiscal.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele cercetării au fost aprobate de Asociația Contabililor și Auditorilor profesioniști din Republica Moldova pentru formularea direcțiilor abordate în procesul de consultanță. Recomandările formulate și înaintate Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării al Republicii Moldova privind dezvoltarea politicilor fiscale sunt orientate să stimuleze activitatea economică și să reducă inegalitățile sociale.

ANNOTATION

in the thesis for obtaining the scientific title of doctor in economic sciences with the theme "Implications of fiscal control in the efficiency of the fiscal system of the Republic of Moldova", Șargu Nicu specialty: 522.01 - Finance, Chișinău, 2024

Thesis structure: The thesis consists of an: introduction, three chapters, general conclusions, bibliography (208 sources). The work contains 152 pages of basic text, 64 figures, 18 tables. The obtained results are published in 13 scientific papers.

Key words: tax control, efficiency, tax system, implication, tax administration, efficiency, development, indicators, performance areas, tax revenues, evasion, taxpayers.

The purpose of the research: to demonstrate the implications of fiscal control in making the national fiscal system more efficient and its influence on increasing fiscal responsibility. Establishing the indicators for assessing the effectiveness of fiscal control used to achieve the performance and efficiency of the national fiscal system that will contribute to the optimization of the fiscal system of the Republic of Moldova, considering the need to adapt to the new economic realities, as well as ensuring transparency and fairness in the application of fiscal policies, which it will allow for a better allocation of resources and an increase in voluntary taxpayer compliance, thereby strengthening the country's fiscal base and supporting sustainable economic development.

The objectives of the research are structured in four fundamental directions, each with a specific and clearly defined purpose in the context of research on the implications of fiscal control in the efficiency of the fiscal system of the Republic of Moldova: analysis of concepts and methodologies of fiscal control, assessment of the impact of fiscal control on the fiscal system, identification of points strengths and weaknesses of fiscal control and formulating recommendations for improving fiscal control.

Scientific novelty and originality: establishing and determining the key components of fiscal control implications for creating an efficient fiscal system; determining the implication of fiscal control in increasing the efficiency of the fiscal system; identifying the influence of fiscal control results on the efficiency of the performance indicators of the national fiscal system; the development of a set of indicators for the complex analysis of the implication of fiscal control, the identification and formulation of the ways of involving fiscal control from the perspective of the transparency and efficiency of the fiscal administration; determining the vulnerable elements of the tax control system in the Republic of Moldova in order to adjust the legal framework.

Important scientific problem solved in research consists in establishing the ways in which tax control can contribute to the optimization of the tax system of the Republic of Moldova, considering the objectives of improving tax revenue collection, reducing tax evasion and corruption, as well as improving the transparency and efficiency of tax administration.

The theoretical significance of the research consists in the expansion of theoretical knowledge in the field of taxation and fiscal administration, adapted to the specifics of the Republic of Moldova, through the critical analysis of existing theories and concepts applied in fiscal control and the efficiency of the fiscal system.

The applicative value of the paper consists in using the results and conclusions of the study to improve fiscal practices and policies in the Republic of Moldova, providing relevant information to fiscal authorities, the government and other political decision-makers for the understanding and formulation of effective policies in fiscal control and the fiscal system. Also, research contributes to the development and implementation of more effective tax policies, reducing tax evasion and increasing transparency in tax administration.

Implementation of scientific results. The results of the research were approved by the Association of Professional Accountants and Auditors from the Republic of Moldova for formulating the directions addressed in the consulting process. The recommendations formulated and submitted to the Ministry of Economic Development and Digitalization of the Republic of Moldova, regarding the development of fiscal policies, are aimed at stimulating economic activity and reducing social inequalities.

АННОТАЦИЯ

в диссертации на получение ученого звания доктора экономических наук по теме «Влияние финансового контроля на эффективность фискальной системы Республики Молдова», Шаргу Нику, специальность: 522.01 – Финансы, Кишинев, 2024 г

Структура диссертации: Диссертация состоит из введения, трех глав, общих выводов, библиографии (208 источников). Работа содержит 152 страниц основного текста, 64 рисунка, 18 таблиц. Полученные результаты опубликованы в 14 научных статьях.

Ключевые слова: налоговый контроль, эффективность, налоговая система, последствия, налоговое администрирование, эффективность, развитие, показатели, направления деятельности, налоговые поступления, уклонение, налогоплательщики.

Цель исследования: продемонстрировать влияние фискального контроля на повышение эффективности национальной фискальной системы и его влияние на повышение бюджетной ответственности. Установление показателей для оценки эффективности фискального контроля, используемых для достижения производительности и эффективности национальной фискальной системы, которые будут способствовать оптимизации фискальной системы Республики Молдова, учитывая необходимость адаптации к новым экономическим реалиям, как а также обеспечение прозрачности и справедливости в применении налогово-бюджетной политики, что позволит лучше распределять ресурсы и повышать добровольное соблюдение требований налогоплательщиками, тем самым укрепляя налогово-бюджетную базу страны и поддерживая устойчивое экономическое развитие.

Задачи исследования: структурированы по четырем фундаментальным направлениям, каждое из которых имеет конкретную и четко определенную цель в контексте исследования влияния налогово-бюджетного контроля на эффективность налогово-бюджетной системы Республики Молдова: анализ концепций и методологий бюджетный контроль, оценка влияния налогового контроля на налогово-бюджетную систему, выявление сильных и слабых сторон бюджетного контроля и формулирование рекомендаций по совершенствованию бюджетного контроля.

Научная новизна и оригинальность: установление и определение ключевых компонентов финансового контроля для создания эффективной налогово-бюджетной системы; определение значения фискального контроля в повышении эффективности фискальной системы; выявление влияния результатов налогово-бюджетного контроля на эффективность показателей деятельности национальной налогово-бюджетной системы; разработка комплекса показателей для комплексного анализа последствий налогово-бюджетного контроля, определение и формулирование способов привлечения налогово-бюджетного контроля с точки зрения прозрачности и эффективности налогово-бюджетного администрирования; выявление уязвимых элементов системы финансового контроля в Республике Молдова с целью корректировки законодательной базы.

Решена важная научная проблема в исследовании заключается в установлении пути, с помощью которых налоговый контроль может способствовать оптимизации налоговой системы Республики Молдова, учитывая цели улучшения сбора налоговых поступлений, сокращения уклонения от уплаты налогов и коррупции, а также повышения прозрачности и эффективности налогового администрирования.

Теоретическая значимость исследования заключается в расширении теоретических знаний в области налогообложения и налогового администрирования, адаптированных к специфике Республики Молдова, посредством критического анализа существующих теорий и концепций, применяемых в сфере финансового контроля и эффективности налогового контроля. фискальная система.

Прикладная ценность статьи заключается в использовании результатов и выводов исследования для улучшения налогово-бюджетной практики и политики в Республике Молдова, предоставления соответствующей информации фискальным органам, правительству и другим лицам, принимающим политические решения, для понимания и формулирования эффективных политика в области финансового контроля и налогово-бюджетной системы. Также исследования способствуют разработке и реализации более эффективной налоговой политики, снижению уклонения от уплаты налогов и повышению прозрачности налогового администрирования, укреплению институционального потенциала налоговых органов и повышению доверия налогоплательщиков к налоговой системе.

Внедрение научных результатов. Результаты исследования одобрены Ассоциацией профессиональных бухгалтеров и аудиторов Республики Молдова для формулирования направлений, рассматриваемых в консультационном процессе. Рекомендации, сформулированные и представленные Министерству экономического развития и цифровизации Республики Молдова, относительно разработки фискальной политики, направлены на стимулирование экономической активности и сокращение социального неравенства.

ȘARGU NICU

**IMPLICAȚIILE CONTROLULUI FISCAL ÎN EFICIENTIZAREA SISTEMULUI FISCAL
AL REPUBLICII MOLDOVA**

SPECIALITATEA 522.01. FINANȚE

Rezumatul tezei de doctor în științe economice

Aprobat spre tipar: 16.09.2024. Hârtie ofset. Tipar ofset. Coli de tipar: 2,9	Format: 60x84 1/16. Tiraj: 50 ex. Comanda nr. 20
---	--